Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Natura 2000-beheerplan Oosterschelde

Notitie Reikwijdte en Detailniveau voor het Plan-Milieueffectrapport

Colofon

Uitgegeven door	Rijkswaterstaat
Datum	Juli 2026
Status	Versie 2 - definitief

Foto voorkant: Luchtfoto Oosterschelde (@Rijkswaterstaat)

Inhoud

Samenvatting 4

1 Inleiding 6
1.1. Waarom een (nieuw) Natura 2000-beheerplan? 6
1.2. Mer-plicht voor een Natura 2000-beheerplan 6
1.3. Milieueffectrapportage (mer) 7
1.4. Initiatiefnemer en bevoegd gezag 7
1.5. Leeswijzer 7

2 Natura 2000-beheerplan 8
2.1. Waarom een Natura 2000-beheerplan 8
2.2. Wat wordt besloten in een Natura 2000-beheerplan? 8

3 Natura 2000-beheerplan Oosterschelde 9
3.1. Gebiedsbeschrijving Natura 2000-gebied 9
3.2. Algemene opgaven en kernopgaven 11
3.3. Instandhoudingsdoelstellingen 12
3.4. Huidige situatie 17
3.4.1. Habitattypen 17
3.4.2. Habitatrichtlijnsoorten 18
3.4.3. Vogelrichtlijnsoorten: broedvogels 19
3.4.4. Vogelrichtlijnsoorten: niet-broedvogels 20
3.5. Probleemanalyse: bedreiging en knelpunten 21
3.5.1. Habitattypen 22
3.5.2. Habitatrichtlijnsoorten 24
3.5.3. Vogelrichtlijnsoorten: broedvogels 25
3.5.4. Vogelrichtlijnsoorten: niet-broedvogels 25
3.6. Oplossingsrichtingen 25
3.6.1. Habitattypen 26
3.6.2. Habitatrichtlijnsoorten 28
3.6.3. Vogelrichtlijnsoorten: broedvogels 28
3.6.4. Vogelrichtlijnsoorten: niet broedvogels 29
3.7. Herstelopgaven Natura 2000-gebieden 29

4 Uitgangspunten MER 31
4.1. Relevante wet- en regelgeving en beleidskaders 31
4.2. Plan- en studiegebied 32
4.3. Referentiesituatie voor milieugevolgen 32
4.3.1. Zichtjaar 33
4.3.2. Huidige situatie 33
4.3.3. Autonome ontwikkelingen 34

5 Plan van aanpak voor het MER 36
5.1. Totstandkoming alternatieven 36
5.2. Onderzoekthema's effectbeoordeling (reikwijdte en detailniveau) 37
5.3. Beoordelingsmethodiek 39

6 Vervolgproces en procedure 40
6.1. Voorbereiding vaststelling Natura 2000-beheerplan 40
6.2. Participatie NRD 40
6.3. Communicatie richting omgeving 41

Samenvatting

1. Inleiding

Voor elk Natura 2000-gebied in Nederland wordt een beheerplan gemaakt. In dit plan staat wat er nodig is om de natuur te beschermen en te verbeteren. Het gaat bijvoorbeeld over leefgebieden, planten en dieren die in het gebied voorkomen. Rijk en provincies maken deze plannen samen met natuurorganisaties, gebruikers en andere betrokkenen. Zo zorgen we ervoor dat natuur en mens goed samen kunnen gaan.

Voor het opstellen van een nieuw Natura 2000-beheerplan voor de Oosterschelde is een milieueffectrapport (MER) nodig. De eerste stap voor dit rapport is een Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD). In deze notitie staat welke milieueffecten worden onderzocht en hoe dit wordt gedaan. De NRD geeft iedereen de kans om vroeg mee te denken over het milieueffectonderzoek.

2. Over de Oosterschelde

De Oosterschelde is een uniek getijdengebied gelegen in de provincie Zeeland. Het gebied is onderdeel van het voormalige estuarium van de Schelde. Het gebied staat via de Oosterscheldekering in open verbinding met de Noordzee en daardoor spelen dynamische hydro(morfo)logische processen een sturende rol, zoals getijdenwerking, variërend zoutgehalte, erosie en sedimentatie. Deze processen hebben een samenhangend maar dynamisch landschap gevormd waarin open water variërend in diepte wordt afgewisseld door droogvallende slikken, platen, schorren en zilte graslanden. De dynamiek in de Oosterschelde ligt daarmee ten grondslag aan het potentieel voor de ontwikkeling van natuurwaarden waarin de aangewezen habitattypen en soorten kunnen gedijen.

Als gevolg van de getijdenstromen vinden erosie- en sedimentatieprocessen plaats die resulteren in een wisselend patroon van schorren, slikken en droogvallende platen (het intergetijdengebied) met een vaak grillige structuur, ondiep water en diepe getijdengeulen. Binnendijks worden langs de oever een groot aantal karrevelden, inlagen, kreekrestanten en een tweetal eendenkooien tot het gebied gerekend. Deze gebieden bestaan voornamelijk uit vochtige graslanden en open water. De variatie in habitattypen en leefgebieden maakt het van cruciaal belang voor diverse flora en fauna. Het gebied is een hotspot voor vogels, vissen en zeezoogdieren. Het is een belangrijk rust- en foerageergebied voor trekvogels.

3. Natuurdoelen

In Natura 2000-gebieden gelden doelen voor het beschermen van planten en dieren. Er zijn twee soorten doelen:

- Behoud: de natuur mag niet slechter worden.
- Verbetering of uitbreiding: de natuur moet beter worden dan het nu is.

De huidige situatie van de natuur is in kaart gebracht. Hierbij is gekeken naar:

- De grootte en kwaliteit van leefgebieden;
- Het aantal vogels en andere beschermde dieren.

Voor sommige soorten en gebieden is weinig informatie. Bij behoud worden de doelen vaak gehaald. Voor zes vogelsoorten worden de doelen niet gehaald. In een extra document, de Doeluitwerking, staat waarom doelen niet worden gehaald. Ook staan hierin mogelijke oplossingen. In de volgende stap worden deze oplossingen besproken met betrokkenen.

4. Wat wordt in het milieueffectrapport (MER) onderzocht?

Het MER laat zien wat de gevolgen zijn van het beheerplan voor de natuur in en rondom het Natura 2000-gebied.

In het rapport wordt gekeken naar:
- Wat er gebeurt als het beheerplan niet wordt uitgevoerd (de referentiesituatie);
- Welke maatregelen mogelijk zijn om de natuurdoelen te halen;
- Wat de effecten van die maatregelen zijn.

Het rapport vergelijkt verschillende maatregelen. Het beheerplan geldt voor zes jaar. Niet alle doelen kunnen in die periode worden gehaald.

Daarom is dit waar we naartoe willen:
- Zo snel mogelijk voldoen aan behoud.
- In 2030 is 30% verbeterd;
- In 2040 is dat 60%, en in 2050 90%.

5. Hoe gaat het verder?

De NRD is gepubliceerd zodat iedereen weet dat het mer-proces is gestart. Na publicatie hadden mensen zes weken de tijd om te reageren op de NRD. Er zijn meerdere inloopspreekuren geweest waar mensen vragen konden stellen. Deze werden aangekondigd via een nieuwsbrief en de website www.rwsnatura2000.nl.

Rijkswaterstaat maakt na de NRD het plan-MER en het beheerplan. Deze rapporten worden tegelijk gepubliceerd. Iedereen kan daarop reageren. Rijkswaterstaat organiseert het proces. Samen zorgen we voor een goed en gedragen beheerplan voor de Grevelingen. Rijkswaterstaat praat met organisaties, deskundigen, en andere betrokkenen. De ministers van Infrastructuur & Waterstaat en van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur én Gedeputeerde Staten van Zeeland stellen het plan vast.

Alle informatie wordt gedeeld via nieuwsbrieven, de website (www.rwsnatura2000.nl) en spreekuren.

1 Inleiding

Voor u ligt de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) voor het plan-milieueffectrapport (plan-MER) ten behoeve van de actualisatie van het Natura 2000-beheerplan Oosterschelde. In de NRD wordt de inhoud (reikwijdte en detailniveau) van de procedure voor het plan-MER afgebakend. De milieueffectrapportage (mer) heeft tot doel het milieubelang vroegtijdig en volwaardig mee te nemen in de besluitvorming over de te nemen maatregelen in het Natura 2000-beheerplan.

De NRD vormt de onderzoeksopzet voor de plan-MER en bevat de volgende elementen:
- Het ‘waarom’ van de plan-MER;
- Een korte gebiedsbeschrijving;
- De te onderzoeken alternatieven in het MER;
- De te onderzoeken milieueffecten in het MER;
- De manier van effectbepaling.

1.1. Waarom een (nieuw) Natura 2000-beheerplan?

In maart 2016 stelde de minister van Infrastructuur en Waterstaat (minister van I&W) een Natura 2000-beheerplan vast voor de Oosterschelde. De looptijd van dit beheerplan werd in februari 2022 verlengd met de maximale periode van zes jaar. In 2028 verstrijkt de looptijd. Rijkswaterstaat start daarom het proces om een nieuw beheerplan op te kunnen stellen, zodat deze (uiterlijk) in 2028 kan worden vastgesteld. U leest hierover meer in hoofdstuk 2.

In tegenstelling tot het Natura 2000-beheerplan Deltawateren uit 2016, stelt Rijkswaterstaat nu voor ieder Natura 2000-gebied een afzonderlijk beheerplan op. Dit betekent dat er één Natura 2000-beheerplan volgt voor het Oosterschelde.

1.2. Mer-plicht voor een Natura 2000-beheerplan

De plan-MER ondersteunt de overheid bij strategische afwegingen over wettelijk of bestuursrechtelijk voorgeschreven plannen en programma’s, zoals een omgevingsvisie, programma en omgevingsplan (Artikel 16.43 lid 2 van de Omgevingswet).

Een beheerplan voor Natura 2000-gebieden is in de Omgevingswet aangemerkt als een verplicht programma (Artikel 3.8, derde lid en artikel 3.9, derde lid, van de Omgevingswet). Een plan-MER is verplicht wanneer:
- Het Natura 2000-beheerplan kaders stelt voor te nemen besluiten voor mer-plichtige of beoordelingsplichtige projecten.
- In het Natura 2000-beheerplan activiteiten worden opgenomen waarvoor een passende beoordeling moet worden opgesteld omdat sprake is van activiteiten met mogelijke significante gevolgen die niet direct verband houden met of nodig zijn voor het beheer van het Natura 2000-gebied.
- Of; het Natura 2000-beheerplan kaders stelt voor te nemen besluiten voor andere projecten met mogelijke aanzienlijke milieueffecten (Artikel 16.36 van de Omgevingswet).

Voor het Natura-2000 beheerplan voor De Oosterschelde geldt een mer-plicht, omdat in het beheerplan mogelijk activiteiten worden opgenomen waarvoor een passende beoordeling nodig is.

1.3. Milieueffectrapportage (mer)

De maatregelen die in het Natura 2000-beheerplan worden vastgelegd kunnen naast effecten op de Natura 2000-doelstellingen óók effect hebben op andere milieuaspecten. Het MER is bedoeld om deze effecten zo goed mogelijk in beeld te brengen en alle milieuaspecten volwaardig mee te wegen bij de besluitvorming.

De (mogelijke) maatregelen die in het geactualiseerde Natura 2000-beheerplan worden opgenomen, zijn op het moment van schrijven van de NRD nog niet bekend. In de NRD worden daarom de oplossingsrichtingen beschreven die in een volgende fase van het mer worden uitgewerkt naar afzonderlijke maatregelen en daarna naar maatregelpakketten. In de NRD wordt beschreven hoe de maatregelen tot stand komen en op welke mogelijke milieuaspecten deze maatregelen worden beoordeeld.

1.4. Initiatiefnemer en bevoegd gezag

In opdracht van het ministerie van I&W, is Rijkswaterstaat initiatiefnemer voor de milieueffectrapportage en het opstellen van het Natura 2000-beheerplan voor de Oosterschelde. De minister van I&W is het bevoegd gezag voor het vaststellen van het MER en het Natura 2000-beheerplan (Artikel 3.9 lid 3 Omgevingswet jo bijlage II onder 1 van het Omgevingsbesluit). Naast de minister van I&W is voor het N2000-beheerplan ook de minister van LVVN en Gedeputeerde Staten van Zeeland Bevoegd Gezag (Omgevingswet artikel 2.19 en artikel 5.2).

Het bevoegd gezag heeft de regie over de procedure, adviseert over reikwijdte en detailniveau en toetst of het uiteindelijke MER voldoet. De initiatiefnemer zorgt voor de inhoud en kwaliteit van het MER en participatie met belanghebbenden.

1.5. Leeswijzer

Hoofdstuk 2 geeft inzicht in de noodzaak van een Natura 2000-beheerplan. In hoofdstuk 3 leest u meer over de Oosterschelde, zoals: de instandhoudingsdoelen, bedreigingen en oplossingsrichtingen. Hoofdstuk 4 geeft de uitgangspunten voor het plan-MER. Vervolgens bevat hoofdstuk 5 een uitleg over: de totstandkoming van de te onderzoeken maatregelen, de onderzoeksthema’s in het plan-MER en de beoordelingsmethodiek is. Het vervolgproces van dit NRD staat in hoofdstuk 6.

2 Natura 2000-beheerplan

2.1. Waarom een Natura 2000-beheerplan

Natura 2000 is een Europees netwerk van beschermde natuurgebieden. In deze Natura 2000-gebieden worden bepaalde dieren, planten en hun leefomgeving beschermd op basis van de Habitatrichtlijn (Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna) en/of Vogelrichtlijn (Richtlijn 300/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand). De staatssecretaris voor LVVN of de verantwoordelijke minister van het betreffende gebied, kan gebieden aanwijzen als een Natura 2000-gebied met een aanwijzingsbesluit. In dit besluit staan de instandhoudingsdoelstellingen die gelden voor de habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangewezen en legt de begrenzing van het betreffende gebied vast.

De manier waarop deze doelstellingen worden behaald, staat in een Natura 2000-beheerplan. Voor ieder Natura 2000-gebied moet een beheerplan worden opgesteld (Art 3.8 lid 3 en artikel 3.9 lid 3 van de Omgevingswet). Om de natuurwaarden te behouden en beschermen moeten Natura 2000-beheerplannen worden geactualiseerd. Een Natura 2000-beheerplan heeft een looptijd van zes jaar. Deze looptijd kan ongewijzigd worden voortgezet.

Het eerste Natura 2000-beheerplan was gericht op het voorkomen van verdere verslechtering van de toestand van habitats en soorten waarvoor een instandhoudingsdoelstelling geldt. Het nieuwe Natura 2000-beheerplan gaat verder, en is gericht op het scheppen van de ecologische randvoorwaarden voor het volledig bereiken en behouden van de natuurdoelstellingen in 2050. Dit is een wettelijke verplichting.

2.2. Wat wordt besloten in een Natura 2000-beheerplan?

Een Natura 2000-beheerplan vormt het kader voor het natuurbeheer en activiteiten in het betreffende Natura 2000-gebied. Het Natura 2000-beheerplan is gericht op het uitvoeren en realiseren van de Natura 2000-doelen voor dit gebied en schept duidelijkheid voor gebruikers en andere burgers over welke activiteiten naast de natuurfuncties zijn toegestaan en onder welke voorwaarden.

In een Natura 2000-beheerplan staat in ieder geval:

- Een beschrijving wat er moet gebeuren om de natuurdoelen voor dat gebied te halen. De mate van behoud of herstel van het natuurlijke habitattype en populaties van diersoorten waarvoor het gebied zich kwalificeert. En wie dat gaat doen.
- Een overzicht op hoofdlijnen van de noodzakelijke maatregelen in de planperiode gerelateerd aan de hierboven bedoelde resultaten.
- Een overzicht van activiteiten die zonder vergunning (eventueel onder voorwaarden) in het gebied mogen worden uitgevoerd. Dit zijn de vrijstellingen.

3 Natura 2000-beheerplan Oosterschelde

In dit hoofdstuk worden de ligging, instandhoudingsdoelstellingen, bedreigingen en oplossingsrichtingen van de Oosterschelde beschreven. In de tabel hieronder staan de kerngegevens van het gebied opgenomen.

Tabel 1 Kenschets van het Natura 2000-gebied Oosterschelde

Gebiedsnummer	118
Status	Habitatrichtlijn, Vogelrichtlijn
Oppervlakte	36.976 ha totaal 36.976 ha Habitatrichtlijngebied; 36.976 ha Vogelrichtlijngebied
Natura 2000-landschap	Noordzee, Waddenzee en Delta
Voortouwnemer	Rijkswaterstaat
Provincie	Zeeland
Gemeente	Goes, Kapelle, Noord-Beveland, Reimerswaal, Schouwen-Duiveland, Tholen, Veere

3.1. Gebiedsbeschrijving Natura 2000-gebied

De Oosterschelde is een uniek getijdengebied gelegen in de provincie Zeeland. Het gebied is onderdeel van het voormalige estuarium van de Schelde in de Zeeuwse en Zuid-Hollandse Delta en behoort tot het Natura 2000-landschap Noordzee, Waddenzee en Delta.

Het gebied staat via de Oosterscheldekering in open verbinding met de Noordzee en daardoor spelen dynamische hydro(morfo)logische processen een sturende rol, zoals getijdenwerking, variërend zoutgehalte, erosie en sedimentatie. Deze processen hebben een samenhangend maar dynamisch landschap gevormd waarin open water variërend in diepte wordt afgewisseld door droogvallende slikken, platen, schorren en zilte graslanden. De dynamiek in de Oosterschelde ligt daarmee ten grondslag aan het potentieel voor de ontwikkeling van natuurwaarden waarin de aangewezen habitattypen en soorten kunnen gedijen. Het vormt de basis voor het (landschaps-) ecologisch functioneren van de Oosterschelde.

Als gevolg van de getijdenstromen vinden erosie- en sedimentatieprocessen plaats die resulteren in een wisselend patroon van schorren, slikken en droogvallende platen (het intergetijdengebied) met een vaak grillige structuur, ondiep water en diepe getijdengeulen. In de monding van de Oosterschelde bevinden zich de diepste stroomgeulen die plaatselijk een diepte bereiken van 45 meter. Tussen deze stroomgeulen en in het gebied ten oosten van de Zeelandbrug bevinden zich uitgestrekte gebieden met ondiepe wateren met zandbanken. In het oosten en noorden van het gebied komen grote oppervlakten slikken voor. Binnendijks worden langs de oever een groot aantal karrevelden, inlagen, kreekrestanten en een tweetal eendenkooien tot het gebied gerekend. Deze gebieden bestaan voornamelijk uit vochtige graslanden en open water. De variatie in

habitattypen en leefgebieden maakt het van cruciaal belang voor diverse flora en fauna. Het gebied is een hotspot voor vogels, vissen en zeezoogdieren. Het is een belangrijk rust- en foerageergebied voor trekvogels.

De aanleg van de Deltawerken heeft ertoe geleid dat de natuurlijke dynamiek in het gebied sterk is verminderd. De afname van de dynamiek in de Oosterschelde vormt de basis voor tal van knelpunten waardoor habitattypen en soorten, typerend voor overgangsgebieden tussen land en water, onder druk zijn komen te staan. Een voorbeeld van een belangrijk knelpunt is het optreden van zandhonger: een proces waarbij sediment zich netto verplaatst van platen en slikken naar diepe geulen, resulterend in een geleidelijke afname van het areaal intergetijdengebied.

De omvang van het gebied is 36.976 ha (natura2000.nl, juli 2025). De begrenzing van het gebied is bepaald aan de hand van de ligging van habitattypen en leefgebieden van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen (zie figuur 1). De Oosterschelde kende, voordat het gebied aangewezen werd als Natura 2000-gebied, de status als beschermd natuurmonument en staatsnatuurmonument. Sinds 2002 heeft de Oosterschelde ook de status van Nationaal Park.

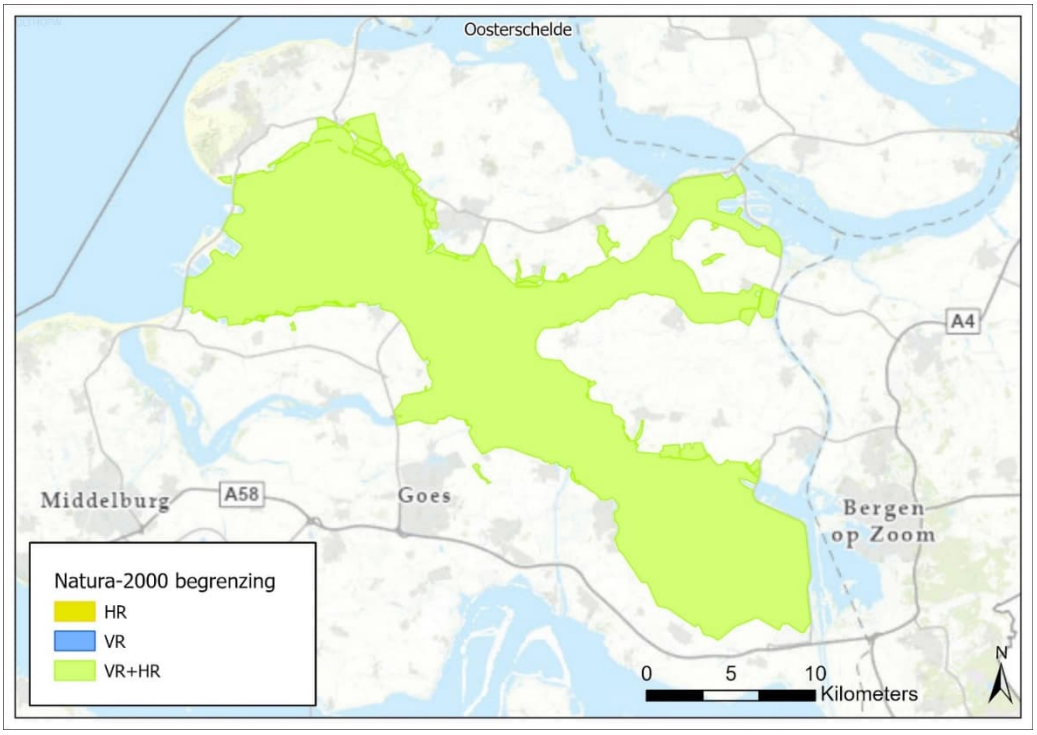

Figuur 1 Ligging en begrenzing van het Natura 2000-gebied Oosterschelde.

Het Natura 2000-gebied Oosterschelde maakt onderdeel uit van de deltawateren waarin meer Natura 2000-gebieden liggen. In Figuur 2 is de ligging van deze Natura 2000-gebieden weergegeven. De Oosterschelde is van andere Natura 2000-gebieden gescheiden door dammen of stormvloedkeringen. Op verschillende plaatsen zijn verbindingen aanwezig. De verbinding met de Voordelta is in principe open; de Oosterscheldekering is gemiddeld één keer per jaar gesloten (Rijkswaterstaat, n.d.). De Oosterschelde is aan de oostkant van het Veerse Meer verbonden met het doorlaatmiddel Katse Heule. Andere verbindingen zijn aanwezig in de vorm van sluizen: de Grevelingensluis (naar de Grevelingen), de Krammersluizen (naar het Krammer-Volkerak) en Bergsediepsluis (naar het Zoommeer). Het Veerse meer en de Grevelingen zijn zout, het Krammer-Volkerak en Zoommeer zijn zoet.

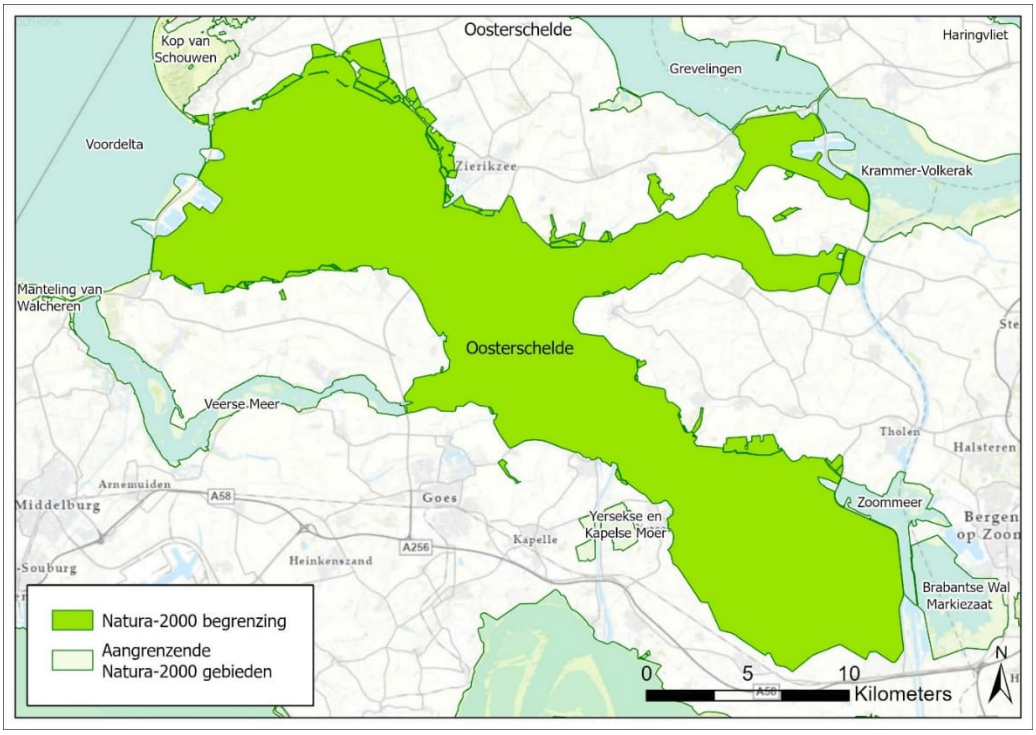

Figuur 2 ligging van het Natura 2000-gebied Oosterschelde en omliggende gebieden.

3.2. Algemene opgaven en kernopgaven

Voor het Natura 2000-gebied Oosterschelde geldt in het algemeen een opgave voor landschappelijke samenhang en interne compleetheid (Ministerie van LNV, 2006. Natura 2000 doelendocument, Versie 1.1):

- Behoud of herstel ruimtelijke samenhang diep water, kreken, geulen, ondiep water, platen, kwelders of schorren, stranden en bijbehorende sedimentatie- en erosieprocessen;
- Behoud van openheid, rust en donkerte;
- Voor vogels voldoende rust en ruimte om te foerageren en voldoende rustige hoogwatervluchtplaatsen op korte afstand van foerageergebieden in het intergetijdengebied.

Duurzaamheid van habitattypen en soorten, behoud biodiversiteit (gradiënten) is alleen op landschapsschaal te realiseren.

Voor het Natura 2000-gebied Oosterschelde gelden daarnaast de volgende kernopgaven (Ministerie van LNV, 2006. Natura 2000 doelendocument, Versie 1.1):

- 1.11 Rust- en foerageergebieden (sense of urgency opgave m.b.t. watercondities en wateropgave): Behoud slikken en platen voor rustende en foeragerende niet-broedvogels zoals voor A149 bonte strandloper, A157 rosse grutto, A130 scholekster, A143 kanoet, A169 steenloper en rustgebieden voor H1365 gewone zeehond en H1364 grijze zeehond;
- 1.16 Diversiteit schorren en kwelders (wateropgave): Herstel van schorren en H1330A zilte graslanden (buitendijks) met alle successiestadia, zoet-zout overgangen, verscheidenheid in substraat en getijregime en mede als hoogwatervluchtplaats;
- 1.19 Binnendijkse brakke gebieden (wateropgave): Behoud en ontwikkeling kwaliteit binnendijkse brakke gebieden voor H1340* noordse woelmuis, broedvogels (A132 kluut, sterns), H7140B Overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden), H1330B Schorren en zilte graslanden (binnendijks), en als hoogwatervluchtplaats.

Door invulling te geven aan de instandhoudingsdoelstellingen wordt er ook invulling gegeven aan de kernopgaven. Bij conflicterende instandhoudingsdoelstellingen bepalen de kernopgaven wat prioriteit heeft.

3.3. Instandhoudingsdoelstellingen

Het aanwijzingsbesluit van 28 november 2024 bevat de instandhoudings-doelstellingen voor de Oosterschelde (Staatscourant, nr. 39726, 28 november 2024). Hierin zijn de volgende eerdere besluiten samengenomen:

- LNV, 2009. Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Oosterschelde. Programmadirectie Natura 2000 PDN/2009-118
- LNV, 2022. Wijzigingsbesluit Habitatrichtlijngebieden vanwege aanwezige waarden. Directoraat-generaal Natuur en Visserij | DGNV-N2000/2022-00

De Oosterschelde heeft instandhoudingsdoelstellingen voor negen habitattypen, vijf habitatrichtlijnsoorten, acht broedvogels en zevenendertig niet broedvogels. In tabel 2, 3, 4 en 5 is te zien welke instandhoudings-doelstellingen gelden voor deze habitattypen en soorten. In deze tabellen is de bijdrage aan de landelijke staat van instandhouding (LSvI) opgenomen, voor zover bekend. De bijdrage aan de LSvI geeft de betekenis van het gebied weer, naar omvang van de populatie van de soort. In de tabel is de LSvI uitgedrukt als bijdrage aan de landelijke populatie van de betreffende soort. Tot slot staat in tabel 5 ook de functie waarvoor het gebied hoofdzakelijk is aangewezen: slaap- en rustplaatsfunctie (s), foerageerfunctie (f) of beide (sf).

Voor een deel van de aangewezen broedvogels en voor gewone zeehond zijn regiodoelen geformuleerd. Met een regiodoelstelling kan het doelbereik van verschillende gebiedsdoelen in samenhang met elkaar worden beoordeeld. Voor regiodoelen gelden de volgende vereisten:

- De draagkracht van het leefgebied moet voldoende zijn voor het herbergen van de gehele populatie. Dat betekent dat voor elk Natura

2000-gebied een doelstelling dusdanig moet worden bepaald dat er bij het optellen van alle gebieden een overcapaciteit ontstaat.
- Voor elk Natura 2000-gebied gelden vereisten voor het leefgebied: het leefgebied moet op orde zijn en blijven, ook in de jaren dat de populatie in een ander gebied verblijft.
- De beoogde omvang van de regionale populatie is gedefinieerd in het aanwijzingsbesluit;
- Het regiodoel voor een populatie heeft een aanvullend karakter op de gebiedsdoelen voor het leefgebied.

Voor soorten met een regiodoel is het van belang om in te zien dat dit een doel betreft voor de draagkracht voor een aantal broedparen of individuen binnen de begrenzingen van de Natura 2000-gebieden waar het regiodoel geldt. Het regiodoel is dus geen doel voor de draagkracht van de gehele Zuidwestelijke Delta.

Voor de probleemanalyse en oplossingsrichtingen zijn de broedvogels en niet-broedvogels geclusterd tot verschillende (soort)groepen met relatief vergelijkbare eisen wat betreft foerageer-, broed- en/of ruststrategie. Hierbij is de clustering aangehouden die Rijkwaterstaat in het vorige beheerplan ook aanhield. In Tabel 4 en Tabel 5 zijn deze clusters opgenomen.

*Tabel 2 Instandhoudingsdoelstellingen voor habitattypen van het Natura 2000-gebied Oosterschelde (LVVN, 2024). LSvI = Bijdrage aan Landelijke Staat van Instandhouding. *prioritair habitattype.*

Code	Habitattype	Instandhoudingsdoelstelling	LSvI
H1160	Grote baaien	Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.	>75%
H1310	Zilte pionier begroeiingen	Uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit zilte pionier begroeiingen, zeekraal (subtype A).	2-6%
H1320	Slijkgrasvelden	Behoud oppervlakte en kwaliteit.	30-50%
H1330	Schorren en zilte graslanden	Behoud oppervlakte en kwaliteit schorren en zilte graslanden, buitendijks (subtype A) en uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit schorren en zilte graslanden, binnendijks (subtype B).	A:2-6% B:6-15%
H2130*	Grijze duinen	Behoud oppervlakte en kwaliteit grijze duinen, kalkrijk (subtype A).	<2%
H2160	Duindoornstruwelen	Behoud oppervlakte en kwaliteit.	<2%
H7140	Overgangs- en trilvenen	Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit overgangs- en trilvenen, veenmosrietlanden (subtype B).	<2%
H7210*	Galigaanmoerassen	Behoud oppervlakte en kwaliteit.	<2%

*Tabel 3 Instandhoudingsdoelstellingen voor Habitatrichtlijnsoorten van het Natura 2000-gebied Oosterschelde (LVVN, 2024). LSvI = Bijdrage aan Landelijke Staat van Instandhouding. *prioritaire Habitatrichtlijnsoort.*

Code	Habitatrichtlijnsoort	Instandhoudingsdoelstelling	LSvI
H1103	Fint	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie (hierbij functioneert het leefgebied enkel als foerageergebied).	2-15%

Code	Habitatrichtlijnsoort	Instandhoudingsdoelstelling	LSvI
H1340*	Noordse woelmuis	Uitbreiding omvang en behoud kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.	2-6%
H1351	Bruinvis	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie.	<2%
H1364	Grijze zeehond	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.	<2%
H1365	Gewone zeehond	Behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie ten behoeve van een regionale populatie van ten minste 200 exemplaren in het Deltagebied.	<2%

Tabel 4 Instandhoudingsdoelstellingen voor Vogelrichtlijnsoorten (broedvogels) van het Natura 2000-gebied Oosterschelde (LVVN, 2024). LSvI = Bijdrage aan Landelijke Staat van Instandhouding.

Code	Vogelrichtlijnsoort	Instandhoudingsdoelstelling	LSvI
Moerasbroedvogels			
A081	Bruine kiekendief	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 19 paren.	<2%
Kustbroedvogels			
A132	Kluut	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied als bijdrage aan de draagkracht voor de populatie van het Deltagebied van ten minste 2.000 paren. (Waarvan minimale bijdrage Oosterschelde 803 paren)	2-6%
A137	Bontbekplevier	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied als bijdrage aan de draagkracht voor de populatie van het Deltagebied van ten minste 100 paren. (Waarvan minimale bijdrage Oosterschelde 68 paren)	6-15%
A138	Strandplevier	Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied als bijdrage aan de draagkracht voor de populatie van het Deltagebied van ten minste 220 paren. (Waarvan minimale bijdrage Oosterschelde 60 paren)	2-6%
A191	Grote stern	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied als bijdrage aan de draagkracht voor de populatie van het Deltagebied van ten minste 4.000 paren. (Waarvan minimale bijdrage Oosterschelde 743 paren)	<2%
A193	Visdief	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied als bijdrage aan de draagkracht voor de populatie van het Deltagebied van ten minste 6.500 paren. (Waarvan minimale bijdrage Oosterschelde 1.109 paren)	2-6%
A194	Noordse stern	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 20 paren.	<2%
A195	Dwergstern	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied als bijdrage aan de draagkracht voor de populatie van het Deltagebied van ten minste 300 paren. (Waarvan minimale bijdrage Oosterschelde 19 paren)	6-15%

*Tabel 5 Instandhoudingsdoelstellingen voor Vogelrichtlijnsoorten (niet-broedvogels) van het Natura 2000-gebied Oosterschelde (LVVN, 2024). LSvI = Bijdrage aan Landelijke Staat van Instandhouding. * Het gebied vervult hoofdzakelijk een slaap- en rustplaatsfunctie (s), foerageerfunctie (f) of beide (sf).*

Code	Vogelrichtlijnsoort	Instandhoudingsdoelstelling	LSvI*
Viseters			
A004	Dodaars	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (foerageergebied) met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 80 vogels (seizoensgemiddelde).	6-15% (f)
A005	Fuut	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 370 vogels (seizoensgemiddelde).	2-6% (f)
A007	Kuifduiker	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 8 vogels (seizoensgemiddelde).	15-30% (f)
A017	Aalscholver	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 360 vogels (seizoensgemiddelde).	<2% (sf)
A026	Kleine zilverreiger	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 20 vogels (seizoensgemiddelde)	6-15% (f)
A034	Lepelaar	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 30 vogels (seizoensgemiddelde).	2-6% (sf)
A069	Middelste zaagbek	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 350 vogels (seizoensgemiddelde).	6-15% (f)
Eenden, ganzen en zwanen			
A037	Kleine zwaan	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied.	Onbekend (s)
A043	Grauwe gans	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 2.300 vogels (seizoensgemiddelde).	2-6% (sf)
A045	Brandgans	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 3.100 vogels (seizoensgemiddelde).	2-6% (sf)
A046	Rotgans	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 6.300 vogels (seizoensgemiddelde).	15-30% (sf)
A048	Bergeend	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 2.900 vogels (seizoensgemiddelde).	2-6% (sf)
A050	Smient	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 12.000 vogels (seizoensgemiddelde).	2-6% (sf)
A051	Krakeend	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 130 vogels (seizoensgemiddelde).	<2% (f)

Code	Vogelrichtlijnsoort	Instandhoudingsdoelstelling	LSvI*
A052	Wintertaling	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 1.000 vogels (seizoensgemiddelde).	2-6% (f)
A053	Wilde eend	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 5.500 vogels (seizoensgemiddelde).	2-6% (f)
A054	Pijlstaart	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 730 vogels (seizoensgemiddelde).	6-15% (f)
A056	Slobeend	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 940 vogels (seizoensgemiddelde).	6-15% (f)
A067	Brilduiker	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 680 vogels (seizoensgemiddelde).	15-30% (f)
A125	Meerkoet	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 1.100 vogels (seizoensgemiddelde).	<2% (f)
Roofvogels			
A103	Slechtvalk	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 10 vogels (seizoensmaximum).	2-6% (f)
Steltlopers			
A130	Scholekster	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 24.000 vogels (seizoensgemiddelde).	15-30% (sf)
A132	Kluut	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 510 vogels (seizoensgemiddelde).	6-15% (sf)
A137	Bontbekplevier	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 280 vogels (seizoensgemiddelde).	6-15% (sf)
A138	Strandplevier	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 50 vogels (seizoensgemiddelde).	30-50% (sf)
A140	Goudplevier	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 2.000 vogels (seizoensgemiddelde).	2-6% (sf)
A141	Zilverplevier	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 4.400 vogels (seizoensgemiddelde).	15-30% (sf)
A142	Kievit	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 4.500 vogels (seizoensgemiddelde).	2-6% (sf)

Code	Vogelrichtlijnsoort	Instandhoudingsdoelstelling	LSvI*
A143	Kanoetstrandloper	Behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 7.700 vogels (seizoensgemiddelde).	15-30% (sf)
A144	Drieteenstrandloper	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 260 vogels (seizoensgemiddelde).	2-6% (sf)
A149	Bonte strandloper	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 14.100 vogels (seizoensgemiddelde).	6-15% (sf)
A157	Rosse grutto	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 4.200 vogels (seizoensgemiddelde).	6-15% (sf)
A160	Wulp	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 6.400 vogels (seizoensgemiddelde).	6-15% (sf)
A161	Zwarte ruiter	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 310 vogels (seizoensgemiddelde).	15-30% (sf)
A162	Tureluur	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 1.600 vogels (seizoensgemiddelde).	6-15% (sf)
A164	Groenpootruiter	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 150 vogels (seizoensgemiddelde).	6-15% (sf)
A169	Steenloper	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 580 vogels (seizoensgemiddelde).	15-30% (sf)

3.4. Huidige situatie

De huidige situatie is in deze paragraaf per habitattype, habitatrichtlijnsoort, broedvogels en niet-broedvogels opgenomen, waarbij de relatie wordt gelegd met de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000. Een nadere toelichting is te vinden in het Rapport Doeluitwerking (Arcadis/Tauw, 2025).

3.4.1. Habitattypen

Voor het merendeel van de habitattypen zijn de instandhoudingsdoelen niet behaald. Dit komt door knelpunten in het gebied zoals zandhonger, ontoereikend voedselweb waardoor organische stof en nutriënten afnemen en verstoring. Dit zorgt ervoor dat er niet aan de kwaliteitseisen van de habitattypen kan worden voldaan, hierdoor zal uiteindelijk ook het oppervlakte afnemen. Voor veel habitattypen is de trend in omvang van het habitattype onbekend. Dit komt deels doordat er tussen de T0 en T1 kaart een andere karteringsmethodiek is gebruikt. Hierdoor kan niet (met zekerheid) worden bepaald of een habitattype is toe of afgenomen, waardoor ook niet kan worden bepaald of er aan de

instandhoudingsdoelstelling is voldaan. Daarnaast zijn er verschillende kennisleemtes, bij het ontbreken van informatie is er van worstcasescenario uitgegaan waarmee er dus vanuit wordt gegaan dat er niet aan de eis wordt voldaan. Kennisleemtes zijn er o.a. op het gebied van voedselrijkdom, eisen structuur en functie en binnendijkse abiotische omstandigheden.

In Tabel 6 is een samenvatting opgenomen van het doelbereik van de habitattypen.

Tabel 6 Huidig doelbereik voor de draagkracht voor habitattypen voor de Oosterschelde.
- = instandhoudingsdoelstelling wordt momenteel niet gehaald (in rood).
+ = instandhoudingsdoelstelling wordt momenteel gehaald (in groen).
Onbekend/ onvoldoende informatie is grijs

Habitattypen	Oppervlakte	Kwaliteit
H1160 Grote baaien	+ Trend: stabiel	- Trend: negatief
H1310A Zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)	Onbekend (voldaan) Trend: onbekend	+ Trend: onbekend
H1320 Slijkgrasvelden	Onbekend (niet-voldaan) trend: onbekend	+ Trend: onbekend
H1330A Schorren en zilte graslanden (buitendijks)	+ Trend: onbekend	- Trend onbekend
H1330B Schorren en zilte graslanden (binnendijks)	Onbekend Trend: onbekend	- Trend onbekend
H2130A Grijze duinen (kalkrijk)	Onbekend trend: onbekend	- Trend: onbekend
H2160 Duindoornstruwelen	+ Trend: onbekend	- Trend: onbekend
H7140B Overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden)	- Trend: negatief	Onbekend Trend: onbekend
H7120 Galigaanmoerassen	Onbekend Trend: onbekend	Onbekend Trend: onbekend

3.4.2. Habitatrichtlijnsoorten

Met uitzondering van de noordse woelmuis komen alle habitatrichtlijn-soorten van de Oosterschelde voor in het buitendijkse gedeelte van het gebied. De Noordse Woelmuis komt, voor zover bekend, uitsluitend nog in diverse binnendijkse gebieden aan de zuidkant van Schouwen-Duiven voor. De beschikbare omvang van leefgebied is grotendeels op orde voor de soorten, de kwaliteit is alleen niet altijd geschikt. Verstoring, slechte waterkwaliteit, onvoldoende voedsel en connectiviteit met de zee en achterliggende rivieren (laatste vooral voor de fint) zijn belangrijke knelpunten voor de soorten.

Leefgebied voor de Noordse woelmuis is nog maar erg beperkt aanwezig in het gebied. Dit komt door concurrentie met andere muizensoorten, effecten van klimaatverandering, versnippering en ontoereikend beheer voor de soort. Het huidige beheer en inrichting is onvoldoende afgestemd op de Noordse woelmuis. Dit wordt mogelijk veroorzaakt doordat het beheer

vooral gericht is op kustbroedvogels. Voor de Noordse woelmuis is de draagkracht van het gebied momenteel niet op orde.

Voor de Noordse woelmuis is dit ook terug te zien in de afnemende trend in de populatieaantallen. Vermoedelijk wordt er voor de grijze zeehond ook niet voldaan aan de eisen van de draagkracht van het gebied gezien de afnemende populatieaantallen. De draagkracht van het gebied is momenteel wel voldoende voor de gewone zeehond. Door het blijvende knelpunt van o.a. zandhonger kan het leefgebied van de gewone zeehond in de toekomst dusdanig afnemen dat ook voor deze soort de draagkracht onvoldoende wordt. Ondanks dat er wel knelpunten zijn voor de bruinvis is de draagkracht van het gebied voldoende.

Over de fint is weinig informatie bekend. De omvang van de populatie lijkt een voorzichtig herstel te laten zien, maar dit betekent niet automatisch dat de kwaliteit van het leefgebied als foerageergebied op orde is voor behoud van de populatie fint. Echter, in het aanwijzingsbesluit is aangegeven dat de Fint een trekvis is en de Oosterschelde ligt voor de Fint niet op de trekroute. De landelijke verbeterdoelstelling voor de fint is daarom niet van toepassing voor de Oosterschelde.

Tabel 7 Huidig doelbereik voor habitatrichtlijnsoorten in de Oosterschelde

Habitatrichtlijnsoorten	Omvang populatie	Omvang en kwaliteit leefgebied
H1103 Fint	Onbekend trend: Onbekend (toenemend?)	- (wel voldoende omvang) Trend: onbekend
H1340 Noordse woelmuis	Onbekend trend: afnemend	- Trend: afnemend
H1351 Bruinvis*	Minimaal 80 individuen trend: stabiel	+ Trend: onbekend
H1364 Grijze zeehond	Onbekend (max 6) trend: afnemend	Onbekend (waarschijnlijk niet) Trend: onbekend
H1365 Gewone zeehond	Circa 1.600 trend: toenemend	+ Trend: onbekend

*: aantallen ontvangen van Stichting Delta Bruinvis, 2025

3.4.3. Vogelrichtlijnsoorten: broedvogels

De instandhoudingsdoelen van broedvogels zijn gevat in voldoende omvang en kwaliteit van leefgebied voor een specifiek aantal broedparen. Dit komt neer op voldoende draagkracht van het leefgebied voor de soort, wat afhankelijk is van met name de specifieke randvoorwaarden die de soort als broedvogel stelt aan het broed- en foerageergebied.

De draagkracht van het leefgebied in de Oosterschelde is voor de meeste broedvogels niet op orde. Slechts voor enkele soorten, zoals de visdief en dwergstern, wordt wel voldaan aan de minimale bijdrage van de Oosterschelde, maar regionaal blijven ook deze soorten achter. De belangrijkste knelpunten voor deze soorten zijn zandhonger, verstoring, predatie, verruiging en een gebrek aan voedselbeschikbaarheid. Daarnaast is voor verdere achteruitgang van de draagkracht momenteel afhankelijk

van intensief beheer. Voor een gezond en robuust systeem moet de draagkracht minder afhankelijk zijn van intensief beheer.

In tabel 8 is het oordeel over het huidige doelbereik per soort opgenomen.

Tabel 8 Huidig doelbereik draagkracht (omvang en kwaliteit leefgebied) per broedvogelsoort (voor de regio en voor de Oosterschelde). - = doelstelling wordt momenteel niet gehaald (in rood). + = doelstelling wordt momenteel gehaald (in groen). Niet bekend = onvoldoende informatie voorhanden

Broedvogels	Omvang/kwaliteit leefgebied (draagkracht) voor doelaantal
A081 Bruine kiekendief	Regio: n.v.t. Oosterschelde: Voldoet niet
A132 Kluut	Regio: Voldoet niet Oosterschelde bijdrage: Voldoet niet
A137 Bontbekplevier	Regio: Voldoet niet Oosterschelde bijdrage: Voldoet niet
A138 Strandplevier	Regio: Voldoet niet Oosterschelde bijdrage: Voldoet niet
A191 Grote stern	Regio: Voldoet niet Oosterschelde bijdrage: Voldoet niet
A193 Visdief	Regio: Voldoet niet Oosterschelde bijdrage: Voldoet wel
A194 Noordse stern	Regio: n.v.t. Oosterschelde bijdrage: Voldoet niet
A195 Dwergstern	Regio: Voldoet niet Oosterschelde bijdrage: Voldoet wel

3.4.4. Vogelrichtlijnsoorten: niet-broedvogels

De instandhoudingsdoelen van niet-broedvogels zijn gevat in voldoende omvang en kwaliteit van leefgebied voor een specifiek aantal niet-broedvogels (doortrekkers en/of overwinteraars). Dit komt neer op voldoende draagkracht van het leefgebied voor de soort, wat afhankelijk is van met name de specifieke randvoorwaarden die de soort als niet-broedvogel stelt aan het rust - en/of foerageergebied.

De draagkracht van het leefgebied van niet-broedvogels in de Oosterschelde is voor veel soorten onvoldoende of slechts deels op orde. Voor soorten waarvan gemiddeld over de afgelopen vijf jaar (meer dan) het doelaantal is waargenomen binnen de Oosterschelde kan met enige zekerheid worden gesteld dat de draagkracht op orde is. Dit is met name het geval voor de viseters. Voor veel andere soorten dan viseters is er sprake van een afnemende trend en wordt het doelaantal niet waargenomen. Dit is indicatief voor onvoldoende draagkracht van het gebied. Knelpunten die spelen hebben met name betrekking op verstoring en onvoldoende voedselbeschikbaarheid. Zandhonger in combinatie met zeespiegelstijging is een bedreiging voor de afname van leefgebied van vrijwel alle vogelsoorten. Het areaal in de Oosterschelde dat iedere getijdecyclus droogvalt (essentieel foerageer- en rustgebied) neemt hierdoor namelijk geleidelijk af. Ook spelen er externe knelpunten die een verklaring kunnen geven voor de afnemende trend. Bijvoorbeeld zorgen mildere winters ervoor dat diverse eenden, ganzen en zwanen noordelijker blijven overwinteren en daardoor met minder grote aantallen naar Nederland trekken. Uiteindelijk wordt de huidige toestand van iedere

vogelsoort in de Oosterschelde bepaald door een combinatie van interne en externe oorzaken.

In tabel 9 zijn deze conclusies opgenomen.

Tabel 9 Huidig doelbereik draagkracht (omvang en kwaliteit leefgebied) niet-broedvogels per vogelsoort voor de Oosterschelde. - = doelstelling wordt momenteel niet gehaald (in rood). + = doelstelling wordt momenteel gehaald (in groen). Niet bekend = onvoldoende informatie voorhanden.

Niet-broedvogels	Omvang/kwaliteit leefgebied (draagkracht) voor doelaantal
A004 Dodaars	Voldoet
A005 Fuut	Voldoet
A007 Kuifduiker	Voldoet
A107 Aalscholver	Voldoet
A026 Kleine zilverreiger	Voldoet
A034 Lepelaar	Voldoet
A069 Middelste zaagbek	Voldoet
A037 Kleine zwaan	Voldoet niet
A043 Grauwe gans	Voldoet
A045 Brandgans	Voldoet
A046 Rotgans	Voldoet
A048 Bergeend	Voldoet niet
A050 Smient	Voldoet niet
A051 Krakeend	Voldoet
A052 Wintertaling	Voldoet
A053 Wilde eend	Voldoet niet
A054 Pijlstaart	Voldoet niet
A056 Slobeend	Voldoet niet
A067 Brilduiker	Voldoet niet
A125 Meerkoet	Voldoet niet
A103 Slechtvalk	Voldoet niet
A130 Scholekster	Voldoet niet
A132 Kluut	Voldoet
A137 Bontbekplevier	Voldoet niet
A138 Strandplevier	Voldoet niet
A140 Goudplevier	Voldoet
A141 Zilverplevier	Voldoet
A142 Kievit	Voldoet
A143 Kanoet	Voldoet niet
A144 Drieteenstrandloper	Voldoet
A149 Bonte strandloper	Voldoet
A157 Rosse grutto	Voldoet niet
A160 Wulp	Voldoet
A161 Zwarte ruiter	Voldoet niet
A162 Tureluur	Voldoet
A164 Groenpootruiter	Voldoet niet
A169 Steenloper	Voldoet

3.5. Probleemanalyse: bedreiging en knelpunten

Veel van de instandhoudingsdoelstellingen van de Oosterschelde worden niet behaald. De oorzaak voor het niet behalen van de instandhoudingsdoelstellingen is toe te wijden aan (een combinatie van)

diverse knelpunten. Het realiseren van de Deltawerken is zeer bepalend geweest voor het gebied. Dit heeft er onder andere voor gezorgd dat er een sterke afname van dynamiek is in het gebied. Getijdevolume, getijdenverschil en de stroomsnelheid zijn afgenomen. Dit heeft ervoor gezorgd dat er zandhonger is ontstaan in het gebied. Hierdoor wordt het gebied steeds egaler. In combinatie met klimaatverandering dreigen grote delen van het gebied onder water te komen staan. Het kleiner worden van de platen zorgt voor een afname van foerageergebied van diverse vogelsoorten en rustplekken voor zeehonden. Een oplossingsrichting voor de zandhonger kan gezocht worden in het weer toelaten van dynamiek, dit is echter een lastig maatschappelijk vraagstuk. Een meer direct toepasbare oplossing kan worden gezicht in het doorzetten van zandsuppletie op platen.

De deltawerken hebben er ook voor gezorgd dat de uitwisseling van de Oosterschelde met het achterliggende rivierengebied sterk is afgenomen. Daardoor is de Oosterschelde zouter geworden, maar ook is de toevoer van nutriënten en voedsel afgenomen. Het voedselweb heeft daarmee waarschijnlijk onvoldoende draagkracht om het ecosysteem van de Oosterschelde te ondersteunen. Naast de Deltawerken zijn er ook voldoende aanwijzingen dat er een onbalans is tussen (schelpdier)visserij en natuur, wat een grote impact heeft op het voedselweb. Oplossingen voor dit knelpunt kunnen worden gezocht in het vergroten van de connectiviteit van de Oosterschelde met de rivieren voor meer uitwisseling van nutriënten en het realiseren van een betere balans tussen (schelpdier)visserij en natuur.

Een ander groot overkoepelend knelpunt voor de Oosterschelde is verstoring. Dit speelt voor vrijwel alle instandhoudingsdoelstellingen. In het gebied is o.a. sprake van onderwaterverstoring door schepen, recreatie (op het water en land), beroepsvaart die te dicht langs de platen vaart, niet-aangelijnde honden en particulieren die schelpdieren oogsten. Daarbij is er onvoldoende handhaving. Deels komt dit door gebrek aan capaciteit en deels door handhaafbaarheid, bijvoorbeeld omdat de concrete gebieden met een betredingsverbod onduidelijk zijn aangegeven als gevolg van onduidelijke bebording of een combinatie van uitzonderingen die niet duidelijk genoeg zijn aangegeven. Een oplossingsrichting is het beter en duidelijker zoneren van het gebied, waarbij de regels voor de zones duidelijk zijn en er binnen de zones ook echt sprake is van rust.

Naast bovengenoemde knelpunten zijn er nog diverse andere knelpunten die van belang zijn. Zoals verruiging, (nest) predatie, ontoereikende hydrologie binnendijks en een ontoereikende chemische waterkwaliteit.

In de hiernavolgende paragrafen treft u een opsomming aan van de bedreigingen en knelpunten voor respectievelijk de habitattypen, habitatrichtlijnsoorten en vogelrichtlijnsoorten.

3.5.1. Habitattypen

De belangrijkste knelpunten en bedreigingen voor habitattypen in de Oosterschelde zijn zandhonger en een niet toereikend voedselweb. Alle bedreigingen en knelpunten voor de Oosterschelde kort op een rij:

- Zandhonger (alle buitendijkse habitattypen: H1160, H1310A, H1320, H1330A): In de Oosterschelde is sprake van zandhonger. Zandhonger is

een proces waarbij sediment zich netto verplaatst van platen en slikken naar diepe geulen, resulterend in een geleidelijke afname van het areaal intergetijdengebied. Hierdoor worden zandbanken minder hoog en geulen minder diep. Het gebied zal geleidelijk egaler worden. De effecten van zandhonger worden versterkt door een stijgende zeespiegel waardoor de platen en zandbanken nog sneller onderwater komen te staan. Dit knelpunt speelt in het hele buitendijkse deel van de Oosterschelde zie Figuur 2. En heeft niet alleen gevolgen voor habitattypen, maar ook voor habitatrichtlijnsoorten en (niet) broedvogels. Specifiek voor habitattype H1160 Grote baaien zal dit uiteindelijk niet leiden tot een afname van oppervlakte, maar wel tot een afname van kwaliteit.

- Ontoereikend voedselweb waardoor er sprake is van afname nutriënten, fytoplankton, primaire productie, zwevend stof en organisch stof (alle buitendijkse habitattypen H1160, H1310A, H1320, H1330A): De nutriëntenconcentratie, fytoplanktonbiomassa en primaire productie, de basis van de voedselketen, is sinds de plaatsing van de deltawerken sterk afgenomen. Het is onduidelijk of het huidige niveau aan nutriënten en fytoplankton voldoende is voor een robuust ecosysteem. Het is mogelijk dat de grote biomassa filtrerende schelpdieren in de Oosterschelde ook een rol in speelt in de afname van fytoplankton en primaire productie als gevolg van (over)begrazing. Dit knelpunt speelt in het hele buitendijkse deel van de Oosterschelde.
- Gebrekkige hydrologische situatie en kwaliteit binnendijks (H1310A Zilte pionier begroeiingen (zeekraal) en H1330B Schorren en zilte graslanden (binnendijks)): Verdroging en verruiging heeft een negatief effect op de kwaliteit van deze habitattypen in meerdere binnendijkse zoute en brakke gebieden. Voorbeelden zijn de situatie in de Scherpenissepolder en Schakerloopolder. Beheer heeft invloed, maar er is geen compleet overzicht van het reguliere beheer dat wordt uitgevoerd om kwaliteit te behouden. In Figuur 33 zijn de verdrogingsgevoelige gebieden binnen de Oosterschelde weergegeven.
- Verdringing door exoten, oa door te weinig dynamiek (H1320 Slijkgrasvelden, H1330A Schorren en zilte graslanden (buitendijks))
- Klein oppervlak en Versnippering (H1330B Schorren en zilte graslanden (binnendijks)), H2130A Grijze duinen (kalkrijk) en H2160 Duindoornstruwelen, H7140B Overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden).
- Abiotische omstandigheden voldoen niet (H2130A Grijze duinen (kalkrijk)): Dit habitattype komt op slechts twee locaties voor (in de Schelphoek en in de Westenschouwense inlaag) en hier wordt niet voldaan aan de eisen voor abiotiek. Door de ligging op één locatie midden in H1160 Grote baaien is het onwaarschijnlijk dat de abiotiek hier gaat veranderen. Het habitattype zal op deze locatie naar verwachting veranderen naar een nader te bespreken habitattype.
- Gebrek aan dynamiek, verruiging en stikstofdepositie en afname konijnenpopulatie (H2130A Grijze duinen (kalkrijk))

- Ontbreken van natuurlijke processen en dynamiek (H7140B Overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden): dit zorgt voor het ontbreken van een bij het systeem passende variatie van verschillende biotopen en structuren.

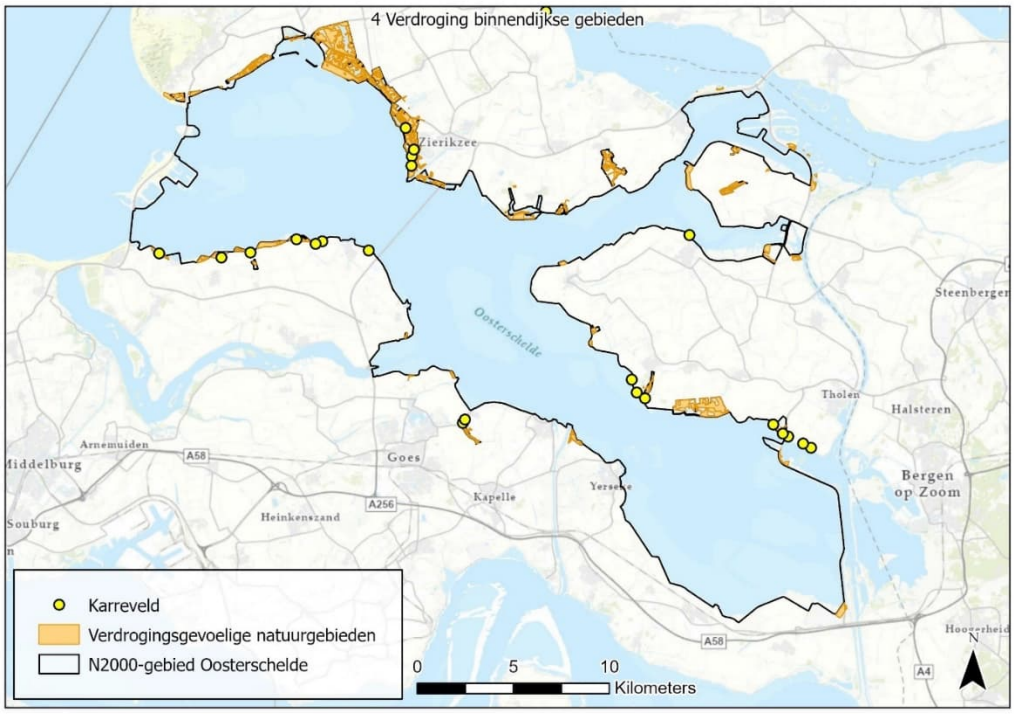

Figuur 3 Verdrogingsgevoelige gebieden binnen de Oosterschelde

3.5.2. *Habitatrichtlijnsoorten*

Voor de habitatrichtlijnsoorten zijn de volgende knelpunten bekend:

- Visserij en bijvangst (Fint, Bruinvis)
- Verontreinigingen (Fint, Bruinvis, Grijze zeehond, gewone zeehond)
- Voedselbeschikbaarheid (Fint, Bruinvis, Grijze zeehond, gewone zeehond)
- Beperkte connectiviteit (Fint, Bruinvis): beperkte migratiemogelijkheid tussen de Oosterschelde en de Noordzee voor de Bruinvis en geen migratiemogelijkheden tussen de Oosterschelde en bovenstroomse rivieren voor de Fint.
- Verdwijnen geschikt paaigebied (deels externe factoren) (Fint)
- Concurrentie met andere soorten muizen (+ klimaatverandering) en versnippering leefgebied (Noordse woelmuis)
- Beheer en inrichting onvoldoende afgestemd op de soort (Noordse woelmuis)
- Verstoring onderwater (Fint)
- Onderwatergeluid & recreatie (Bruinvis)
- Aanvaringen en ziekten (Bruinvis)
- Zandhonger (Grijze zeehond, gewone zeehond)
- Verstoring/ gebrek aan handhaving (Grijze zeehond, gewone zeehond)

3.5.3. Vogelrichtlijnsoorten: broedvogels

De belangrijkste knelpunten voor broedvogels zijn zandhonger, verstoring, predatie en een gebrek aan voedselbeschikbaarheid. Alle bekende knelpunten en bedreigingen voor de vogelrichtlijnsoorten, broedvogels, zijn:

- Toename (nest)predatie en verdroging rietland (moerasbroedvogels)
- Verstoring (moerasbroedvogels, Kustbroedvogels)
- Zandhonger (Kustbroedvogels)
- Vertrapping (Kustbroedvogels)
- Verruiging, ongeschikt raken broedlocaties (Kustbroedvogels)
- Predatie (Kustbroedvogels)
- Voedselbeschikbaarheid (Kustbroedvogels)
- Externe factoren zoals vogelgriep. Lange perioden van droogte als gevolg van klimaatverandering versterken effecten van predatie en beperking van foerageermogelijkheden in nabijheid van de broedlocatie. (Kustbroedvogels)

3.5.4. Vogelrichtlijnsoorten: niet-broedvogels

De belangrijkste knelpunten voor niet-broedvogels zijn zandhonger, voedselschaarste en verstoring. Alle bekende knelpunten en bedreigingen voor de vogelrichtlijnsoorten, niet-broedvogels, zijn:

- Verstoring (viseters, roofvogels, steltlopers)
- Voedselbeschikbaarheid (viseters)
- Zandhonger en voedselschaarste (eenden, ganzen en zwanen, roofvogels, steltlopers)
- Verstoring (eenden, ganzen en zwanen)
- Populatie-/faunabeheer & schadebestrijding (eenden, ganzen en zwanen)
- Vogelgriep (roofvogels)
- Zandsuppletie en voedselschaarste (steltlopers)
- Concurrentie met commercieel interessante soorten schelpdieren en exoten (steltlopers)
- Schelpdierkweek op droogvallende platen (steltlopers)
- Externe oorzaken: klimaatverandering, milde winters of juist strenge winters, botulisme, verarming van agrarisch gebied door intensivering van de landbouw (viseters, eenden, ganzen en zwanen, steltlopers).

3.6. Oplossingsrichtingen

Zoals al aangegeven zijn verschillende maatregelen nodig om de bedreigingen en knelpunten te kunnen beheersen en de instandhoudingsdoelstellingen te kunnen bereiken. Hiervoor zijn verschillende oplossingsrichtingen van belang. Deze worden hiernavolgend opgesomd, onderverdeeld per habitattype, habitatrichtlijnsoorten, broedvogels en niet broedvogels. Een korte toelichting per oplossingsrichting is opgenomen onder de habitattypen.

Enkele algemene oplossingsrichtingen:

- Een mogelijke oplossing voor het aanpakken van de verminderde dynamiek in het gebied en de daardoor ontstane zandhonger zijn zandsuppleties en systeem herstelmaatregelen zoals vergroten van de connectiviteit met de zee en rivieren.
- Het vergroten van de connectiviteit met de rivieren en een betere regulering van de visserij bieden mogelijk een mogelijke oplossing voor het verzwakte voedselweb.

- Betere zonering en duidelijke regelgeving kunnen verbetering brengen voor verstoring door onder andere scheepvaart, recreatie en visserij.
- Het vergroten van geschikt leefgebied is een oplossing om te komen tot het behalen van de doelen.
- Het verbeteren van de (chemische) waterkwaliteit.

3.6.1. Habitattypen

Om de knelpunten (zoveel mogelijk) weg te nemen, zijn verschillende oplossingsrichtingen geïnventariseerd. Oplossingsrichtingen om de instandhoudingsdoelstellingen voor de habitattypen te kunnen bereiken liggen in:

- Zandhonger aanpakken
  - Verbetering connectiviteit met Noordzee en Stroomgebied Rijn-Maas-Schelde, om natuurlijke hydromorfologische processen (gedeeltelijk) terug te brengen.
  - Uitvoering van grootschalige cyclische suppleties doorzetten
  - Parallel onderzoek naar effecten uitvoeren
    - Effecten op de ecologie
    - Meer kennis ontwikkelen over mogelijkheden hard substraat om zand vast te houden en wat daar de effecten van zijn. Combinatie hard- en zacht substraat, levert dat kwaliteit op? Waar en wanneer werkt het wel en niet?
- Herstel functioneel en gezond voedselweb
  - Verbetering natuurlijke connectiviteit tussen Oosterschelde, Noordzee en stroomgebieden Rijn-Maas-Schelde om natuurlijke aanvoer en uitwisseling van nutriënten (gedeeltelijk) terug te brengen.
  - Balans tussen schelpdiervisserij/-teelt en natuur. Dat wil zeggen dat geborgd wordt dat de Oosterschelde voldoende draagkracht heeft voor het behalen van alle instandhoudingsdoelstellingen en, indien mogelijk, het toestaan van duurzame vormen van visserij. Ondanks begrazing (hoeveelheid en intensiteit) blijft er voldoende plankton over als robuuste basis voor een goed functionerend ecosysteem.
- Verminderen exoten
  - Vermindering binnenkomst uitheemse schelpdieren in de Oosterschelde
- Stimuleren opslibbing schorren
  - Beperken erosie, verbeteren opslibbing. Extra fysieke verdediging voor schorren kan uitkomst bieden, maar op veel plaatsen ligt al fysieke verdediging in enige vorm. Momenteel is nog niet duidelijk welke methoden goed werken. Daarom is meer onderzoek naar het stimuleren van opslibbing op schorren en werkende methodes noodzakelijk.
- Evenwicht tussen schorzones terugbrengen
  - Door dynamiek toe te laten, waardoor een natuurlijke cyclus weer mogelijk is, vanaf erosie/afslag en nieuwe aangroei lage kwelder tot successie hoge kwelder.
  - Door beheer, waarmee climaxvegetatie (zeekweek) wordt teruggezet in successie, machinaal of door beweiding
- Bodemrust en herstel zeegras/ herstel (klein)slijkgras
  - Bescherming van bestaande groeilocaties van klein en groot zeegras en van (klein) slijkgras tegen (menselijke) bodemaantasting. Bijvoorbeeld door het aanwijzen van reservaten.

  - Uitbreiding groeilocaties door aanplant van groot en klein zeegras en (klein) slijkgras op geschikte plaatsen, deze locaties vervolgens ook te beschermen.
- Hydrologisch herstel binnendijks
  - Verbetering kwaliteit van het habitattype in binnendijkse zoute en brakke gebieden door verbeterd beheer van het waterpeil met focus op natuurfunctie. Langdurige droogval is funest. Wanneer hiervoor water uit de achterliggende polder wordt gebruikt, moet worden opgepast voor eutrofiering van het binnendijkse zilte en brakke gebied. Daarnaast kunnen landschappelijke ingrepen, lokale kwaliteitsimpulsen en gewijzigd beheer bijdragen aan verbetering van kwaliteit.
- Verbeteren kwaliteit met uitbreiding tot gevolg
  - Dit is specifiek van toepassing voor H1330B Schorren en zilte graslanden (binnendijks). Dit habitattype komt binnendijks voor in mozaïek met andere habitattypen. Op locaties waar H1330B aansluit op een niet aangewezen Natura 2000-habitattype kan worden ingezet op verbeteren kwaliteit van dit areaal (gewijzigd beheer, landschappelijke ingrepen, kwaliteitsimpulsen), waardoor dergelijke locaties op termijn kunnen kwalificeren als H1330B. Het areaal H1330B wordt hiermee vergroot. Dit is enkel nuttig op locaties waar de natuurlijke abiotische omstandigheden van het naastgelegen vegetatietype al grotendeels aansluiten op de randvoorwaarden van H1330B Schorren en zilte graslanden (binnendijks). Ook op locaties waar reeds H1330B is gekarteerd is kwaliteitsverbetering waardevol.
  - Beheer van het waterpeil van binnendijkse zoute en brakke gebieden met focus op natuurfunctie. Langdurige droogval is funest. Wanneer hiervoor water uit de achterliggende polder wordt gebruikt moet worden opgepast voor eutrofiering van het binnendijkse zilte en brakke gebied.
- Aanvullende binnendijkse zoute en brakke gebieden en vergroten connectiviteit hiertussen
  - Op grotere landschapsschaal ontwikkelen van extra binnendijkse gebieden, deze gebieden aan de begrenzing van N2000-gebied Oosterschelde toevoegen.
  - Focus hierbij o.a. op de gebieden van het oude Plan Tureluur die toen niet uitgevoerd zijn en percelen met lage agrarische waarde als gevolg van bijvoorbeeld zoute kwel.
  - Betrek tussenliggende percelen, zodat buitendijks gebied beter verbonden is met binnendijks gebied als stapsteenfunctie voor karakteristieke soorten. Goed voorbeeld hierbij is Bruintjeskreek en Prins Hendrik Polder.

De habitattypen H7210 Galigaanmoerassen en H7140B Overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden) zijn ontwikkeld op overgebleven stukken veen wat in het verleden niet is weggeslagen door de zee. Het zijn restanten van een natuurlijke landschappelijke ontwikkeling, zoals deze in de Zuidwestelijke Delta heeft plaatsgevonden. Een goede kwaliteit van het habitattype is alleen te bereiken wanneer deze onderdeel is van een groten aaneengesloten veenlandschap. Zoals het hoogveenlandschap respectievelijk laagveenlandschap in het binnenland. In de huidige tijd is ontwikkeling van veenlandschap geen proces wat past in het natuurlijk

systeem van de delta. Het in stand houden van het habitattype H7210 onder de huidige omstandigheden is daarmee lastig te bereiken. Het is daarmee een beleidsmatige vraag of moet worden ingezet op verdere ontwikkeling en uitbreiding. Specifiek voor deze habitattypen zijn de volgende oplossingsrichtingen van belang:

- Specifiek voor habitattype H7140B Overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden): Verbeteren kwaliteit met uitbreiding tot gevolg en hydrologisch herstel binnendijks.

De habitattypen H2130A* Grijze duinen (kalkrijk) en H2160 Doorndoornstruwelen zijn kenmerkend voor een ontwikkeld duingebied. Dit type ecosysteem is eigenlijk niet aanwezig binnen de begrenzing van de Oosterschelde. De habitattypen hebben zich nu ontwikkeld op buitendijkse locaties waar kalkrijk zand is afgezet. Specifiek voor deze habitattypen zijn de volgende oplossingsrichtingen van belang:

- Specifiek beheer voor behoud kwaliteit en omvang van habitattype H2160 Duindoornstruwelen.
- Specifiek voor het habitattype H2130A Grijze duinen (kalkrijk) in de Westenschouwense Inlaag West zijn de volgende oplossingsrichtingen van belang: tegengaan van verruiging, herstellen van lokale dynamiek (stimuleren verstuiving, lokale landschappelijke kwaliteitsimpulsen) en stimuleren groei konijnenpopulatie.

3.6.2. Habitatrichtlijnsoorten

Naast de habitattypen zijn er ook beschermde habitatrichtlijnsoorten binnen de Habitatrichtlijn. Oplossingsrichtingen voor habitatrichtlijnsoorten in de Oosterschelde sluiten aan op de oplossingsrichtingen voor habitattypen en bestaan hoofdzakelijk uit onderstaande punten:

- Bijvangst verminderen (fint, bruinvis)
- Verbeteren connectiviteit leefgebied (fint, bruinvis)
- Herstel functioneel en gezond voedselweb (fint, bruinvis, grijze zeehond, gewone zeehond)
- Zonering (fint, bruinvis, grijze zeehond, gewone zeehond)
- Verbeteren (chemische) waterkwaliteit (fint, bruinvis, grijze zeehond, gewone zeehond)
- Concurrentiepositie noordse woelmuis verbeteren, ofwel concurrentiepositie overige soorten muizen verslechteren (noordse woelmuis
- Zandhonger aanpakken (grijze zeehond, gewone zeehond)

3.6.3. Vogelrichtlijnsoorten: broedvogels

Oplossingsrichtingen voor kansen en knelpunten van broedvogels in de Oosterschelde vanuit de Vogelrichtlijn bestaan hoofdzakelijk uit onderstaande punten:

- Hydrologisch herstel (moerasbroedvogels)
- Zandhonger aanpakken (kustbroedvogels)
- Zonering voor zowel het voorkomen van verstoring (kustbroedvogels, moerasbroedvogels) als vertrapping door mensen en grote grazers (kustbroedvogels).
- Verruiging verminderen door bijvoorbeeld dynamiek herstel of beheer.
- Verminderen nestpredatie (moerasbroedvogels, kustbroedvogels)

- Herstel functioneel en gezond voedselweb (kustbroedvogels)
- Verminderen effecten vogelgriep - snel ruimen kadavers om verspreiding tegen te gaan (kustbroedvogels).

3.6.4. Vogelrichtlijnsoorten: niet broedvogels

Oplossingsrichtingen voor kansen en knelpunten van niet broedvogels in de Oosterschelde vanuit de Vogelrichtlijn bestaan hoofdzakelijk uit onderstaande punten:

- Zandhonger aanpakken – van belang om rekening te houden met het voedselaanbod voor steltlopers als zandsuppletie wordt ingezet.
- Herstel functioneel en gezond voedselweb
- Verminderen exoten, met name binnenkomst uitheemse schelpdieren in de Oosterschelde
- Zonering
- Hoogwatervluchtplaatsen-rustfunctie verbeteren
- Verminderen effecten vogelgriep

3.7. Herstelopgaven Natura 2000-gebieden

Los van de instandhoudingsdoelstellingen voor de Oosterschelde, bestaat er een bredere herstelopgave voor beschermde habitattypen en soorten op basis van de Verordening Natuurherstel (Verordening van het Europees Parlement en de Raad betreffende natuurherstel, COM (2002) 304). Deze verordening wordt in Nederland ook wel aangehaald als de Natuurherstelwet. Volledige titel is: ‘Verordening (EU) 2024/1991 van het Europees Parlement en de Raad van 24 juni 2024 inzake natuurherstel en tot wijziging van Verordening (EU) 2022/869 (Voor de EER relevante tekst)’ (Zie: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=OJ:L_202401991}.

Het doel van deze verordening is (samenvattend) het bijdragen aan een duurzaam herstel van de biodiversiteit en de veerkracht van natuur in land- en zeegebieden van de Europese Unie door ecosystemen te herstellen. Om dit doel te bereiken bevat de Natuurherstelverordening streefdoelen voor verschillende ecosystemen gekoppeld aan beschermde habitattypen en soorten. De lidstaten moeten herstelmaatregelen treffen die nodig zijn om de gebieden van aangewezen habitattypen en soorten in een goede toestand te brengen.

Ten behoeve van het behalen van de streefdoelen in de Natuurherstel-verordening moeten lidstaten nationale herstelplannen met herstelmaatregelen opstellen en uitvoeren. Bij het opstellen van deze plannen moeten lidstaten rekening houden met de instandhoudings-maatregelen voor Natura 2000-gebieden. Dit brengt voor Nederland de wettelijke verplichting met zich mee om herstelmaatregelen te treffen die nodig zijn om de niet in goede toestand verkerende oppervlaktes van de aangewezen habitattypen te verbeteren, met als doel om deze in een goede toestand te brengen. Deze habitattypen staan in bijlage I en/of II van de Natuurherstelverordening.

De maatregelen die in de Natura 2000-beheerplannen opgenomen gaan worden, zijn gericht op het realiseren van volledig doelbereik in 2050. Aangezien het nieuwe beheerplan in beginsel een werkingsduur van zes jaar heeft en hierbinnen niet alle instandhoudingsdoelstellingen kunnen worden behaald, wordt voor het samenstellen van het uiteindelijke voorkeursalternatief (VKA) in het MER gewerkt met de volgende basisambitie:

- Het zo snel mogelijk nemen van maatregelen om te voldoen aan de behoudsdoelstellingen (stand van zaken ten tijde van aanwijzing);
- Dat in 2030 maatregelen getroffen worden om ten minste 30% van het oppervlak – van habitats die niet in gunstige toestand verkeren – in goede toestand te brengen en om ten minste 30 % van de eventueel benodigde extra oppervlakte voor uitbreiding te realiseren en tevens om een gunstige kwaliteit en kwantiteit van de leefgebieden van richtlijnsoorten te bereiken;
- Het geven van een doorkijk naar 60% in 2040 en 90% in 2050.

Bij deze basisambitie geldt:

- Het tijdpad en de percentages zijn gebaseerd op de Natuurherstelverordening;
- Wat ‘zo snel mogelijk’ inhoudt, dat kan per Natura 2000-gebied verschillen en wordt daarom verder uitgewerkt in het MER van het gebied;
- Als het zinvol is om in het MER een alternatief maatregelpakket te onderzoeken dat minder doelbereik heeft, dan zal in het MER worden onderbouwd waarom dat alternatief is meegenomen;
- Nieuwe ontwikkelingen ten aanzien van Natura 2000-doelstellingen of het Natuurplan, dat wordt opgesteld door het ministerie van LVVN, kunnen leiden tot het tussentijds bijstellen van de basisambitie.

Deze verplichtingen bevatten een belangrijke context waarin het Natura 2000-beheerplan wordt geactualiseerd. Mogelijk dat de maatregelen eveneens kunnen bijdragen aan het behalen van deze verplichtingen. Of dat de verplichtingen kunnen worden gebruikt om het ambitieniveau van de maatregelen te bepalen.

4 Uitgangspunten MER

In dit hoofdstuk staan de uitgangspunten voor het MER beschreven. Deze uitgangspunten vormen het vertrekpunt voor het beoordelen van de te onderzoeken maatregelen.

4.1. Relevante wet- en regelgeving en beleidskaders

Op verschillende niveaus zijn er beleidskaders en wet- en regelgeving relevant voor de maatregelen in het Natura 2000-beheerplan. In het MER wordt uiteengezet of de maatregelen kunnen voldoen aan de randvoorwaarden die hieruit voortvloeien. Hierna volgt een opsomming van de relevante wet- en regelgeving en beleidskaders.

Internationaal en Europees niveau:
- Vogelrichtlijn;
- Habitatrichtlijn;
- Natuurherstelverordening (Natuurherstelwet);
- Kaderrichtlijn Water;
- EU-visserijbeleid;
- Conventie van Ramsar.

Nationaal niveau:
- Omgevingswet
- Besluit kwaliteit Leefomgeving.
- Besluit Activiteiten Leefomgeving.
- Omgevingsbesluit.
- Nationale Omgevingsvisie;
- Nationaal Water Programma 2022-2027;
- Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) – Zuidwestelijke Delta;
- Duurzame eiwitten uit Nederlandse schelpdieren - Actualisatie Schelpdierbeleid 2023 – 2033;
- Natuurherstelplan (indien gereed, op te stellen voor sept 2026).
- Scheldeverdragen
- Ontwikkelingschets 2010

Provinciaal niveau:
- Zeeuwse Omgevingsvisie;
- Omgevingsverordening;
- Oosterscheldevisie;
- Klimaatadaptatiestrategie Zeeland;
- Natuurbeheerplan Zeeland 2025;
- Waterschapsbeheerprogramma 2022-2027 (of een nieuwere versie);
- Waterschapsverordening Waterschap Scheldestromen;
- Zeeland 2050, Bouwen aan de delta van de toekomst, Startdocument april 2025;
- Programma Landelijk Gebied Provincie Zeeland;
- Ruimtelijk Arrangement Zeeland

Gemeentelijk niveau:

- (Concept-)omgevingsvisie gemeente Goes. Volgens de website van de gemeente Goes ligt de concept omgevingsvisie tot en met 20 juli 2025 ter inzage.
- Strategisch Kompas, gemeente Kapelle (2019). Gemeente Kapelle gaat het Strategisch Kompas uit 2019 als basis gebruiken voor de nieuwe omgevingsvisie. De gemeente werkt daar nu aan;
- Omgevingsvisie gemeente Noord-Beveland;
- Toekomstvisie Reimerswaal, Koers 2040. Volgens de website van de gemeente Reimerswaal is de verwachting dat de Toekomstvisie eind 2025 gereed is;
- Tij van de Toekomst, Visie Schouwen-Duiveland 2011-2040;
- Omgevingsvisie Tholen, Het goede behouden, wat nodig is doen en kansen benutten voor de leefomgeving (3-10-2024);
- Omgevingsvisie Veere 2047;
- Toekomstvisie 2040;
- Cultuurhistorische kaart Zeeland;
- Walcherse archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart.

4.2. Plan- en studiegebied

Het plangebied betreft het Natura 2000-gebied Oosterschelde, zoals weergegeven in figuur 1. Het studiegebied betreft het gebied waarvoor de milieueffecten worden beoordeeld. Doordat de milieueffecten kunnen reiken over de grenzen van het plangebied, is het studiegebied voor sommige effecten mogelijk ruimer dan het plangebied. Hoe groot het studiegebied is, kan per milieuaspect verschillen.

4.3. Referentiesituatie voor milieugevolgen

In het MER is de referentiesituatie de situatie die in de toekomst ontstaat als het plan niet wordt gerealiseerd, maar andere ontwikkelingen wel. Daarmee bestaat de referentiesituatie uit de huidige situatie en autonome ontwikkelingen. Dit betreft dus de toekomstige situatie waarbij het voornemen niet wordt gerealiseerd, maar andere (autonome) ontwikkelingen wel. In de opvolgende subparagrafen staan de huidige situatie en de relevante autonome ontwikkelingen voor het MER uitgelegd.

De referentiedatum (en -situatie) voor doelbereik van de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen is juridisch gezien het moment van aanmelding van het gebied onder de Vogel- en/of Habitatrichtlijn. Als tussen het moment van plaatsen op de communautaire lijst voor de Habitatrichtlijn en de aanwijzing in het kader van de Vogelrichtlijn enerzijds en aanwijzing van het Natura 2000-gebied anderzijds verslechtering heeft plaatsgevonden, dan is in het aanwijzingsbesluit opgenomen dat herstel moet plaatsvinden. Voor de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen in Nederlandse Natura 2000-gebieden wordt is het aanwijzingsbesluit dus de referentiedatum (en -situatie). Voor de Oosterschelde is deze datum 23 december 2009 ((Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Oosterschelde, PDN/2009-118). Daarbij geldt ook dat daar waar er al getallen in het aanwijzingsbesluit staan genoemd, dat die getallen dan leidend zijn. Voor vogels gelden dus de aantallen die in de aanwijzingsbesluiten staan als referentie. De natuurkwaliteit en -oppervlakte op de referentiedatum van Natura 2000 wordt gebruikt om te kunnen bepalen of de instandhoudingsdoelstellingen voor een gebied worden behaald. Deze verschillende begrippen (referentiesituatie en -datum voor plan-MER en

referentiesituatie en -datum voor doelbereik Natura 2000) moeten van elkaar onderscheiden worden.

4.3.1. Zichtjaar

Als zichtjaar, het jaar waarvoor in het plan-MER effecten worden bepaald, geldt 2034. Dit is het moment waarop het nieuwe Natura 2000-beheerplan afloopt (2028+6 jaar). Rijkswaterstaat gaat ervan uit dat in dat jaar de meeste maatregelen in het Natura 2000-beheerplan zijn uitgevoerd. Het kan zijn dat sommige maatregelen pas over een langere termijn uitgevoerd kunnen worden of tot effecten zullen leiden. Ook voor die maatregelen wordt, om toch de effecten te kunnen beschrijven, uitgegaan van het fictief uitvoeren ervan in 2034. Daarmee maken de autonome ontwikkelingen die tot en met 2034 plaatsvinden onderdeel uit van de referentiesituatie.

4.3.2. Huidige situatie

De huidige situatie is de bestaande toestand van het milieu in het studiegebied. Paragraaf 3.3 geeft inzicht in de huidige situatie ten aanzien van de natuurhersteldoelstellingen.

Activiteiten die in de huidige situatie plaatsvinden in de Oosterschelde zijn:

- Aanleg, groot onderhoud en beheer van kabels en leidingen
- Aanwezigheid bestaande jachthavens met het huidig aantal ligplaatsen
- Aanwezigheid en gebruik bestaande (industrie)havens en laad- en loskades voor overslag en bunkeren
- Aanwezigheid scheepswerven
- Agrarisch gebruik regionale en primaire waterkeringen
- Ankerkuilvisserij
- Archeologische excursie Verdronken Land van Zuid-Beveland
- Baggeren en storten
- Bedrijventerreinen: aanwezigheid en gebruik
- Beheer en onderhoud aan (recreatie)voorzieningen en natuur- en recreatieterreinen
- Beheer en onderhoud betonning vaarweg/vaarwegmarkering
- Beheer en onderhoud en havens, kunstwerken, glooiingen, kades, oevers, vooroevers en dergelijke
- Beroepsvisser: storten van schelpdiertarra op het Slipperplaatje bij Yerseke afkomstig van de in de Oosterschelde opgeviste schelpdieren, voor zover het geen tarra betreft van schelpdieren van buitenlandse herkomst waarvoor geen uitzaaivergunning is verleend
- Bestaande lozingen
- Bestaande windturbines (voor zover aan de verleende vergunning op grond van de (toenmalige) Nb-wet geen monitoringsverplichtingen zijn gesteld)
- Burgerluchtvaart
- Cultuurhistorisch relevante getijdehavens
- Dijkversterkingen
- Grootschalige oefeningen calamiteitenbestrijding en reddingsbrigade
- Handkokkelvisserij
- Handmatig winnen van zeeaas
- Infrastructuur, verkeer op verharde wegen
- Inspectie- en monitoringvluchten overheden
- Inspecties naleving wetten en richtlijnen
- Inspecties waterkeringen en objecten van Rijkswaterstaat
- Jacht, beheer en schadebestrijding volgens de Flora- en faunawet

- Kitesurfen
- Kleinschalige oefeningen calamiteitenbestrijding en reddingsbrigade
- Kokkelkweek(proef)
- Kreeftenvisserij op visvakken
- Lijnvisserij vanaf boot, rekening houdend met de toegankelijkheidsregeling
- Machinale zeeaaswinning
- Mechanische kokkelvisserij
- Militaire oefeningen: bestaande activiteiten (m.u.v. vliegactiviteiten) volgens GEA Militair gebruik.
- Militaire vliegactiviteiten
- Mosselteelt
- Mosselzaadvisserij
- Muskusrattenbestrijding
- Natuureducatiecentra, excursies terreinbeheerders en vogelkijkhutten
- Oesterhangcultuur
- Oesterkweek
- Oesterkweek experimenteel met diverse methoden
- Oestervisserij op ‘vrije gronden’
- Oestervisserij t.b.v. grit
- Onderhoud en beheer kabels en leidingen, voor zover externe werking of regulier onderhoud
- Onderhoud recreatiestranden in de vorm van suppleties, afvalreiniging
- Onderhoud vooroever (peilen en stabiliseren)
- Onderzoek & monitoring van de overheid of terreinbeherende natuurbeschermingsorganisatie
- Plaatsen en onderhouden mosselhangcultures
- Plaatsen en onderhouden mosselzaadinvanginstallatie (MZI)
- Recreatie op dijken (wandelen, fietsen, paardrijden) en aangrenzende buitendijkse gebiedsdelen, inclusief strandjes
- Recreatie op water en platen
- Recreatievaart > 20 kilometer per uur met motorboten (evenementen vallen hier niet onder)
- Recreatievaart: gebruik aanwezige trailerhellingen
- Recreatieve activiteiten, zoals bekend op peildatum 31 maart 2010, in de vorm
- Regulier beheer en onderhoud van de waterkeringen, het watersysteem en de kunstwerken door het waterschap Scheldestromen
- Sleepnetvisserij
- Specifieke vormen van visserij met vaste vistuigen (beroepsvisserij)
- Stikstofemissies bij uitbreidingen van industrie-, land- en tuinbouwactiviteiten of (gebruik van) infrastructuur
- Uitzaaien schelpdieren uit Ierland, Verenigd Koninkrijk, Denemarken
- Verblijfsrecreatie buiten begrenzing, bungalowparken, (mini)campings
- Verplaatsen van bestaande of aanleg van nieuwe mossel- of oesterpercelen
- Visserij met korven
- Visserij met kubben
- Weervisserij bij de Oesterdam

4.3.3. Autonome ontwikkelingen

De autonome ontwikkelingen zijn ontwikkelingen die zeker gaan plaatsvinden, omdat er over is besloten en/of omdat het zekere trends behelst die gaan plaatsvinden.

Mogelijke relevante autonome ontwikkelingen zijn:

- Klimaatverandering (KNMI-klimaatscenario's). Bijvoorbeeld: door zeespiegelstijging stroken slik- en zandplaten sneller onder water, waardoor de zandhonger nog meer toeneemt en er minder foerageergebied is voor vogels en rustplaatsen voor zeehonden;
- Invloed stijging watertemperatuur. Oorzaak hiervan is klimaatverandering. Dit heeft een direct gevolg voor flora en fauna in het Natura 2000-gebied.
- Groot onderhoud Oosterscheldekering.

5 Plan van aanpak voor het MER

Dit hoofdstuk beschrijft de oplossingsrichtingen die in het plan-MER worden onderzocht. Daarbij wordt eerst ingegaan op het proces. Vervolgens wordt ingegaan op het bepalen van de alternatieven.

5.1. Totstandkoming alternatieven

In het opvolgende Natura 2000-beheerplan komen (beheer)maatregelen voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen voor de Oosterschelde te staan. Deze maatregelen worden geselecteerd aan de hand van het volgende proces.

Zoals in paragraaf 3.5 toegelicht, bestaan er verschillende oplossingsrichtingen voor het behalen van deze instandhoudingsdoelstellingen. De verschillende oplossingsrichtingen zijn potentiële maatregelen (zeef 0). De potentiële maatregelen worden vervolgens beoordeeld op effectiviteit (zeef 1). De effectiviteit van maatregelen is onder meer afhankelijk van de bijdrage van een maatregel aan de instandhoudingsdoelstellingen voor de Oosterschelde. De milieueffecten van maatregelen die effectief kunnen zijn, worden in het MER deel 1 in kaart gebracht en beoordeeld (zeef 2a). Vervolgens worden de maatregelen met elkaar gecombineerd tot verschillende pakketten van maatregelen (of maatregelpakketten). De verschillende pakketten vormen uiteindelijk de alternatieven. De milieueffecten van de alternatieven worden in beeld gebracht en beoordeeld in het MER deel 2 (zeef 2b). Hieruit kiest Rijkswaterstaat uiteindelijke een voorkeursalternatief (VKA). Rijkswaterstaat heeft daarbij de mogelijkheid om alternatieven met elkaar te combineren tot het VKA. Anders gezegd. Het proces voor de totstandkoming van de alternatieven is hieronder gevisualiseerd.

De vier gekleurde rechthoeken symboliseren de instandhoudingsdoelstellingen (met de tekst “ISHD”). De vierkante blokjes in het figuur symboliseren de verschillende maatregelen. De aantallen zijn willekeurig gekozen. De Oosterschelde heeft immers geen vier instandhoudingsdoelstellingen, maar veel meer.

Op dit moment bevinden we ons nog vóór zeef 0. Rijkswaterstaat werkt aan een analyse van de instandhoudingsdoelstellingen. Met de uitkomst van deze analyse worden potentiële maatregelen bedacht zodat zeef 0 verricht kan worden.

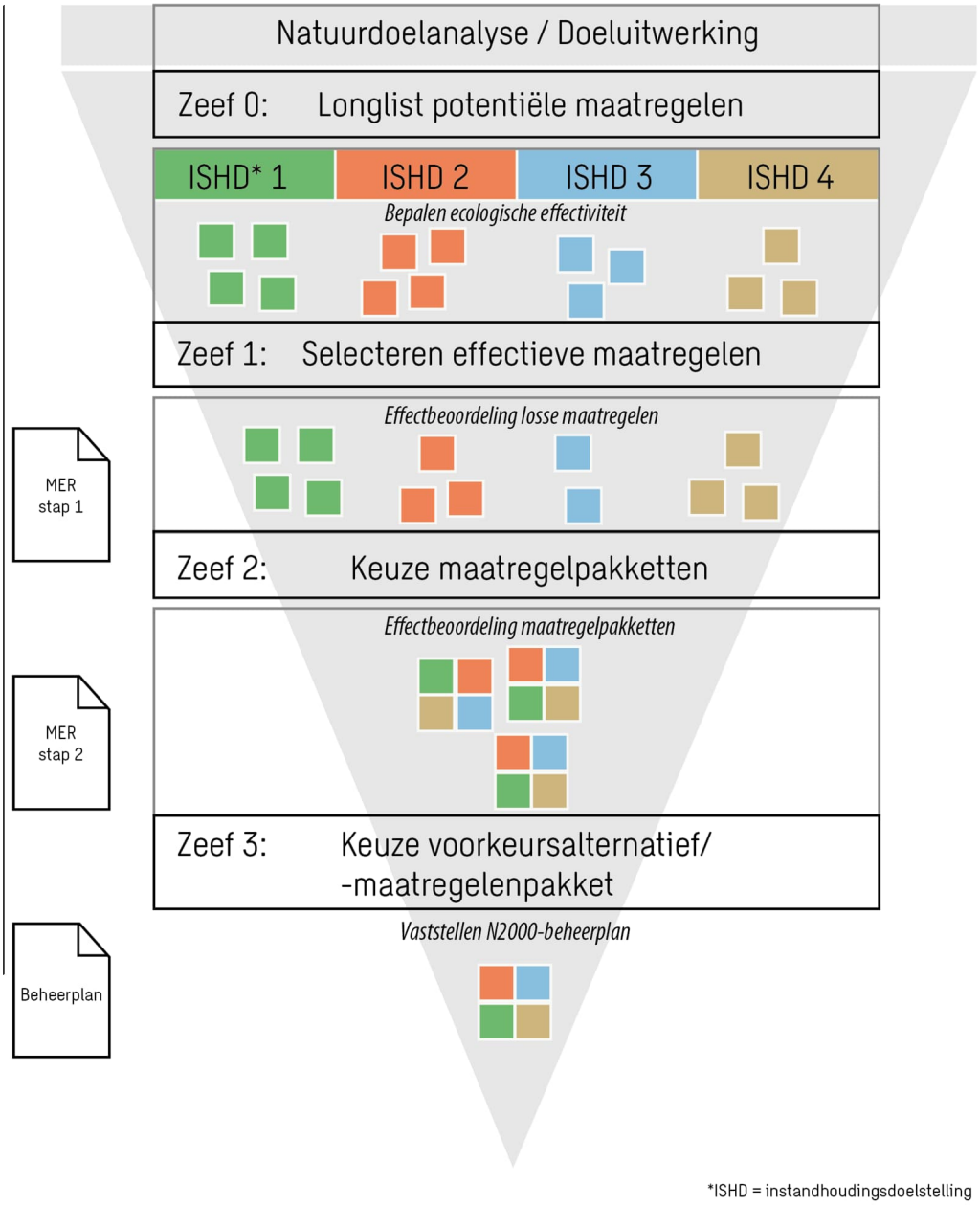

5.2. Onderzoekthema's effectbeoordeling (reikwijdte en detailniveau)

Doel van het MER is om de relevante milieueffecten van de alternatieven inzichtelijk te maken. In onderstaande tabel staan de aspecten beschreven die worden onderzocht in het MER.

Tabel 10 Overzicht milieuaspecten MER herzien Natura 2000-beheerplan Oosterschelde.

Thema	Aspect	Effecten	Kwantitatief of kwalitatief beoordelen
Gezondheid			
Veiligheids-risico's	Milieurampen	Kans op en het gevolg van milieurampen (vb olieramp)	Kwalitatief
	Lucht	Luchtkwaliteit	Kwalitatief
Duurzaamheid			
Klimaatadaptatie	Waterhuishouding	Veranderingen in zoetwaterafvoer en zoetwaterbeschikhaarheid	Kwalitatief
		Intensiteit en periode van droogte	Kwalitatief
		Robuustheid voor klimaatverandering	Kwalitatief
	Waterveiligheid	Kans op en het gevolg van een overstroming	Kwalitatief
	Wateroverlast	Kans op het voorkomen van en de gevolgen van wateroverlast	Kwalitatief
Klimaatmitigatie/ energietransitie	Emissie en vastlegging broeikasgassen	Emissie of vastlegging van broeikasgassen	Kwalitatief
Ruimtelijke kwaliteit			
Natuurlijke systemen	Bodem en ondergrond	Bodemkwaliteit	Kwalitatief
	Grondwater	Grondwaterkwaliteit	Kwalitatief
	Oppervlaktewater	Oppervlaktewaterkwaliteit	Kwalitatief
		Het behalen van KRW-doelen	Kwalitatief
	Geluid	Bovenwatergeluid	Kwalitatief
		Onderwatergeluid	Kwalitatief
Natuur	Biodiversiteit	Staat van de biodiversiteit	Kwalitatief
		Beschermde soorten	
	Houtopstanden	Aanwezige bomen	Kwantitatief
	Areaal natuurgebieden	Areaal en kwaliteit Natura 2000, inclusief effecten stikstofdepositie	Kwalitatief/ kwantitatief
		Areaal en kwaliteit NNN	
		Areaal en kwaliteit natuur buiten beschermde gebieden	
Landschap en openbare ruimte	Landschap en cultuurhistorie	Gebiedskarakteristiek (landschappelijke lijnen, gebieden en elementen)	Kwalitatief
	Archeologie	Vondsten en verwachtingswaarde	Kwalitatief
	Aardkundige waarden	Behoud van aardkundige waarden	Kwalitatief

Thema	Aspect	Effecten	Kwantitatief of kwalitatief beoordelen
Economische kwaliteit			
Economische functies	Gebruiksfuncties	Grondgebruik	Kwalitatief
		Visserij	
		Landbouw	
		(Beroeps)scheepvaart	
		Overig	
	Mobiliteit	Verkeersverbindingen (fietspaden, autowegen en spoorwegen)	Kwantitatief
	Infrastructuur	Windturbines	Kwalitatief
		Kabels en leidingen	
		Overig	
Sociale kwaliteit			
Wonen en woonomgeving	Wonen en welzijn	Recreatief medegebruik (vb mosselrapen of zeilen)	Kwalitatief
		Recreatiefunctie (aanwezigheid, kwaliteit en nabijheid van recreatie en groenvoorzieningen)	
		Ruimtelijke kwaliteit (beleving) van het gebied na realisatie	
		Woonfunctie en bebouwing	
Haalbaarheid			
Kosten en uitvoerbaarheid	Kosten	Aanlegfase	Kwalitatief
		Gebruiksfase	
	Uitvoerbaarheid	Beheersbaarheid	
		Handhaafbaarheid	

5.3. Beoordelingsmethodiek

In het MER worden de effecten van de voorgestelde maatregelen in beeld gebracht. De effecten worden met plussen en minnen op een vijfpuntschaal beoordeeld (van ++ naar --, zie tabel 11) ten opzichte van de referentiesituatie: de huidige situatie plus de autonome ontwikkelingen. De effecten worden bepaald tot en met 2034 (zie paragraaf 4.3.1).

Tabel 11 Beoordelingsschaal aan de hand waarvan effecten worden beoordeeld.

Score	Betekenis
++	Zeer positief effect ten opzichte van de referentiesituatie
+	Positief effect ten opzichte van de referentiesituatie
0	Geen effect ten opzichte van de referentiesituatie
-	Negatief effect ten opzichte van de referentiesituatie
--	Zeer negatief effect ten opzichte van de referentiesituatie

6 Vervolgproces en procedure

In dit hoofdstuk leest u over het vervolgproces van de mer-procedure, de betrokken partijen bij deze procedure en uw participatiemogelijkheden voor deze NRD.

6.1. Voorbereiding vaststelling Natura 2000-beheerplan

Voor de totstandkoming van het nieuwe Natura 2000-beheerplan voor het Oosterschelde en het plan-MER wordt een aantal stappen doorlopen. Het uitgangspunt is het vaststellen van dit beheerplan uiterlijk in Q1 2028. Hieraan voorafgaand is het noodzakelijk zorgvuldig onderzoek te doen voor het plan-MER en vroegtijdige participatie om de totstandkoming van het beheerplan te verrijken.

6.2. Participatie NRD

Zienswijzen NRD

De publicatie van de NRD markeert de start van de mer-procedure. Deze NRD wordt 6 weken ter inzage gelegd voor eenieder. Deze periode is bedoeld om (onder meer) burgers, belangengroepen, bestuursorganen en wettelijke adviseurs de gelegenheid te bieden om een zienswijze naar voren te brengen over de NRD. De volgende (wettelijke) adviseurs worden in ieder geval geraadpleegd:

- Commissie mer
- Ministerie van LVVN (wettelijk adviseur en bevoegd gezag)
- Ministerie van OCW (wettelijk adviseur)
- Provincie Zeeland

U kunt uw reactie geven over de NRD vanaf 27 augustus tot 7 oktober 2025. Dit kan op de volgende manieren.

Digitaal: Bij voorkeur ontvangen wij uw zienswijze via het formulier op www.platformparticipatie.nl.

Schriftelijk: U kunt uw schriftelijke zienswijze sturen naar: Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, Directie Participatie o.v.v. NRD Oosterschelde, Postbus 20901 2500 EX Den Haag

Mondeling: Wilt u uw zienswijze mondeling geven? Dan kunt u binnen de zienswijzentermijn een afspraak maken via de directie Participatie van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, telefoon (070) 456 96 07. U wordt dan teruggebeld door een medewerker van de directie Participatie, die uw zienswijze zal noteren.

Op basis van de binnengekomen zienswijzen bepaalt Rijkswaterstaat, in afstemming met minister van Infrastructuur en Waterstaat, de reikwijdte en detailniveau van het op te stellen plan-MER. In het plan-MER wordt aangegeven hoe met de zienswijzen is omgegaan, en of zienswijzen geleid hebben tot aanpassingen van de reikwijdte en het detailniveau van het plan-MER.

Advies Commissie voor de milieueffectrapportage
Rijkswaterstaat vraagt de Commissie voor de milieueffectrapportage (Commissie mer) om een advies over de reikwijdte en detailniveau voor dit MER. De Commissie mer geeft advies over de voorgestelde aanpak voor het MER, waaronder de beoordelingsmethodiek en de alternatieven. De advisering van de Commissie mer loopt in de planning gelijk met de publicatie van de NRD.

6.3. Communicatie richting omgeving

Gedurende het proces van de plan-milieueffectrapportage is transparante en tijdige communicatie met de omgeving van cruciaal belang. Om ervoor te zorgen dat iedereen goed geïnformeerd is en de mogelijkheid heeft om zijn mening te geven, worden verschillende communicatiemiddelen en -momenten ingezet.

Eén van de communicatiemiddelen zijn de inloopspreekuren. Tijdens deze inloopspreekuren kunnen mensen vragen stellen over het proces en het beheerplan. Ook wordt een nieuwsbrief gedeeld om mensen op de hoogte te houden.

Daarnaast biedt de website www.rwsnatura2000.nl algemene informatie over het Natura 2000-beheerplanproces. Hierop worden de laatste ontwikkelingen weergegeven.